

PAVLE ROGIĆ

ANTROPONIMIJA U NASELJIMA SJEVERNOG VELEBITA

(Rad je primljen za štampu na VII sjednici Odjela za filologiju 8. X 1960)

Predmet ovoga rada je antroponimija sjev. Velebita. Sva antroponimijska građa zabilježena je na terenu u ljetu 1959, a terenskim istraživanjem obuhvaćen je prostor mjesnih narodnih odbora Jurjevo, Vratnik i Krasno NO-a Općine SENJ. Spomenuti mjesni odbori sačinjavali su do nedavna jedinstveno upravno područje nekadašnje općine Sv. Juraj koja se dijelila u dvije poreske općine: Sv. Juraj (sada Jūrjevo) i Krasno. Selo Jurjevo bilo je sve do drugog svjetskog rata ne samo upravno nego i privredno središte toga kraja. Na čitavom tom području, od oko 210 kvadratnih kilometara, prema posljednjem popisu iz 1948, živi 4018 stanovnika u 851 domu, pa na svako domaćinstvo otpada nešto manje od 5 članova. Taj kraj pripada među najrjeđe naseljene krajeve ne samo u Hrvatskoj nego u cijeloj Jugoslaviji (oko 16 na jedan kvadratni kilometar). Prema popisu iz 1913. sa stanjem od 1. siječnja 1913, živjelo je na tom području 4635 stanovnika u 885 domova, prema tome u posljednjih tridesetak godina stanovništvo se smanjilo za nekih 13%, a to je uglavnom posljedica jake emigracije poslije drugog svjetskog rata.

Geografski to je najsjeverniji dio Velebita koji obuhvaća padine Senjskog bila s morske strane, počevši od crte Vratnik–Senj na sjeveru do crte Lukovo–Babić-dolac na jugoistoku. Na tom području nalaze se sela i zaseoci:¹ Sēnjskā Drāga (sastavni dijelovi Sv. Kríž, Lōpci Dōnji i Gōrnji, Sv. Mihovil), Stōlac, Liskovac, Ljūbežine, Rónčević-dōci, Žūkalj, Spāsovac, Plānikovac, Kālić, Kōsa, Tūlci, Zūrci, Bātinovica, Rmotine, Būrnjak, Lōpci, Grōmile, Ōsridak, Brīze, Rākita, Tūževac, Tūrinskī krč, Oltāri, Mārковиći, Bābić-dōlac, Žūninac, Stāza, Pāndōre, Bōbovište, Kīrstače, Rāzbojište, Ōriji, Mātešić-pod, Volārice, Bilopolje, Rāča, Smōkvica, Žernōvnica, Dūmboka (Dūboka), Cīrnika, Sēline, Āžić-Lōkva,

¹ Imena su zabilježena kako ih narod govori.

Kämenice, Trnovac, Rógić-dòlina, Pànos, Ràstovac, Šárinac, Tódići, Lûkovo. U središtu otprilike, s morske strane, nalazi se selo Jurjevo kao administrativno i privredno središte toga kraja. Naselja su dvojaka: jedna na samoj obali (Spasovac, Planikovac, Kalić, Jurjevo, Žernovnica, Dumboka, Lukovo), druga manje ili više udaljena od mora i razbacana po obroncima i dolovima na tom prostranom i slabo naseljenom kraškom području. Sva se naselja sastoje od dvije do desetak kuća i udaljene su jedna od drugih od 1 do 5 kilometara. Nekada, još za Vojne krajine, a i danas u narodu, sva ta naselja imala su skupno ime Biljevine i Volàrice, tj. sva naselja s lijeve strane ceste Jurjevo–Oltari–Krasno zvala su se jednim imenom Biljevine (stanovnici Biljevāri), a sva naselja s desne strane po imenu najvećeg naselja Volàrice (stanovnici Volàričani). Kuće su u svima naseljima prizemne, pokrivene do pred prvi svjetski rat šimlom, u novije doba i crijepom (kûpom), u produženju kuće nalazi se obično staja, a ako su kuće s donje strane »na pod«, onda je ispod ljudskog stana staja. Kuće su obično okružene stablima hrasta, kljena, graba ili jasena, koja su deformirane krošnje, jer se krešu i njihovo se lišće upotrebljava kao stočna hrana (gřm, břst). Male plohe obradive zemlje, razbacane oko naselja, ograđene često suhim zidom, pa tu i tamo rijetki šumarci (gâj, gâjić) ističu se svojim zelenilom u sivom i prostranom krškom kamenjaru. Oskudica vode je u ovom kraju najveći problem. Mnoge kuće imaju »štërne« (cisterne), a više zaselaka imaju zajedničke »lòkve«, gdje se napaja stoka u zimskoj polovici godine.

Stanovnici Jurjeva nazivaju sva naselja na južnim padinama Velebita, udaljena više ili manje od mora, Planina, a njihove stanovnike planināri, gornjāši; obrnuto ovi selo Jurjevo zovu Sèlo, a njegove stanovnike seljāri. Staro ime Bûnjevci i Bûnjēvci (žena Bûnjevka i Bûnjēvka, dat. –ki, gen. mn. Bûnjevāk) postoji, i stanovnici planinskih sela ne smatraju to ime uvredljivim, ali u govoru starih Jurjevčana taj naziv imao je i pejorativni prizvuk (Čã ti je Bûnjevac, da nĭma nōsa, trávu bi pāsã).

Stanovnici Jurjeva, po najnovijem popisu 516 stanovnika, živjeli su nekada najviše od mora i nešto od svojih vinograda. Dok su plovili jedrenjaci (selo je do prvog svjetskog rata imalo četiri veća jedrenjaka), oni su bili uglavnom mornari ili lučki radnici koji su tovarili ogrjevno i tehničko drvo na brodove domaće i strane (najviše talijanske). To je i danas glavno zanimanje većine stanovnika, pa 80% njih živi od posrednog ili neposrednog učešća u transportu drvnog materijala preko pristaništa u selu Jurjevu. To je i jedan od glavnih razloga što su stanovnici zanemarili i napustili svoje vinograde, koje je na početku ovoga stoljeća zahvatila filoksera. U selu je ranije bilo više dućana i obrtnika (zidāri, tišljari, òpančāri i opānčari, šòstari ili postolāri) koji su radili najviše za okolna sela, gdje se narod isključivo bavio obrađivanjem zemlje, stočarstvom i šumskim radom (kirijāši, drvāri, tèsći). Kad su se u drugoj polovici 19. stoljeća počele eksploatirati velebitske šume, jedno od glavnih zanimanja planinara bio je šumski rad. Oni su iz šume izvozili ogrjevno drvo (drvāri, volāri) ili »grāđu«, tj. tesani materijal: grēde, dùplice, trećake, kùsce, bordunále, vràtila, šimle, dùge (jelove i bukove): bãč-

varske, mēdarice, pīntarice, rībarice, ūljarice), a kad je u Krasnu počela raditi pilana, vozili su u Jurjevo piljenu građu. To su bili kirijáši, a njihov posao kirijānje ili kirijášēnje. Rad u šumi i kirijanje prestajali bi zimi zbog snijega i u vrijeme glavnih poljskih radova (sītvē, žētvē, kòšnjē). Sve svoje potrebe podmirivali su šumski radnici, kirijaši i uopće sav planinski svijet u Jurjevu, tako da je čitavo to područje u administrativnom i privredno-gospodarskom smislu sačinjavalo organsku povezanost i cjelinu. To je imalo za posljedicu da su sve više nestajale akcentatske i govorne razlike koje su još prije pedesetak godina bile oštro izražene između »gornjáša i seljára, planinára i Jūrjevčāna«. Dok su svi »gornjaši« bez izuzetka najčistiji štokavci – ikavci s novom akcentuacijom, dotle su Jurjevčani govorili mješavinom štokavsko-ikavsko-čakavskom koja je s jedne strane izlazila iz miješanog sastava njegova stanovništva (v. dalje Zaključak), a s druge strane zbog blizine i stalnog kontakta s čakavskim Senjom, natrunjena talijanizmima zbog kontakta s talijanskim jezikom (kao mornari i lučki radnici).²

Navodimo ovdje neke od jezičnih osobina govora sela Jurjeva koje karakterišu mješavinu štokavsko-ikavsko-čakavsku. Čakavske osobine sve više nestaju povlačeći se pred štokavsko-ikavskim govorom, koji uzima sve više maha zbog novih doseljenika iz planinskih naselja. Promjene u gospodarskoj strukturi toga kraja (mehanizacija izvoza šumske građe, Jadranski put, Hidrocentrala Senj) izmijenile su strukturu stanovnika toga sela, pa novi oblici fizičkog rada i zanimanja vrše brze promjene i u govoru.

Akcentuacija u govoru sela je novoštokavska s redovnim prenošenjem akcenta na proklitiku: *izà kuće, iz mora, nà cesti, pò vodu, pòd jablon, ù štivu, ù Senj, ù Žukalj*. Rijetko se još može čuti: *pod brìgon, pod bārson* (= pod odrinom), *pod opānkon, na brājdi, za šmrìkon*. Dužine se gube i jedva se mogu čuti.

Glas *l* u glagolskom radnom vremenu zamijenjen je glasom *a* (*ja*): *čùjā, kázā, pītā, šécā, bījā, vīdijā, govòrijā*. Na kraju riječi i sloga *l* se čuva: *čāval, kòtal, svřdal, vřtal, sòl, vòl, dèl, bèl, cèl, dèbel, vèsel, stèlna* (krava).

Glas *h* se ne čuje ili je zamijenjen glasom *v, j*: *òću, òdma, alj'nac, rāst* (= hrast), *Ūmac* (toponim), *grī, grijòta, smī* (gen. smija), *būva, mùva, kùvat, krūv, pūv, mávat, sūv, úvatit*.

² Za govor starinačkog stanovništva sela Jurjeva, koje se u toku 17. stoljeća iselilo, nemamo nikakvih pisanih spomenika, ali sa sigurnošću možemo zaključiti da je to bio čakavski govor, jer je taj govor u srednjem vijeku, do dolaska Turaka, obuhvaćao sav prostor na sjeveroistoku između ~~mar~~ i rijeke Une i Save, a na jugu do rijeke Cetine.

Govor stanovnika planinskih naselja sjevernog Velebita podudara se gotovo u svemu s govorom Bunjevaca iz zaleđa senjskog, kako ga je prikazao G. B. Temljenović u Nastavnom vjesniku, sv. 5–8, 1910.

Prema praslavenskom glasovnom skupu **dj* samo *d*: *mlädi*, *rödak*, *röden*, *prëda*, *tüdi*, *vïden*, a prema **skj-zgj* samo *šc* i *žd*: *dvòrišće*, *gòdišće*, *smètlišće*, *ùlišće*, *naměšcat*, *oprášcat raspúšcat*, *möždani*.

štokavsko *grözde* čuva stari lik *grözje*.

Suglasnički skup **jd* u oblicima složenica od *iti* (*íci*) čuva se u prezentskim oblicima: *dôjde*, *nâjde*, *pôjde* prema *infinitivu*: *dôc*, *nâc*, *pôc*.

Guturali *k-g* ne prelaze u sibilante u dat. i lok. jd. ženskog roda i u nom. mn. muškog roda: *nògi*, *rúki*, *drägi*, *brïgi*, *dàski*, *müki*, *jàbuki*, *vági*, *ù Baški*, *šmrïki*, *prägi*, *svétki* (= *blagdani*), *težák*, *vüki*.

Prijelaz *m < n* u l. l. prezenta i u instrumentalu jd. redovan je: *čûvan*, *pîšen*, *gòvorin*, *pöčmen*, *s mănön*, *s tòbon*, *š njîn*, *mäteron*, *sikiron*, *tünjon*, *čòvikon*, *rïbaron*.

Jednosložne i dvosložne imenice muškoga roda imaju samo kratku množinu: *bròdi*, *dârì*, *grâdi*, *kûmi*, *nózi*, *pòsli*, *sîni*, *zëci*, *vřtli*, *gävranì*, *jüblani*, *gölubì*.

Imenica vrábac glasi *rébac*.

Pored gen. *psä* govori se i *päsa*.

Gen. množine tvori se nastavkom *i* i (rjeđe) *ov*: *bròdi*, *vòli vüki*, *golúbì*, *težákì*, *jablánì*, *gospodári*, *püno plòvanov*, *pilićev*, *rïbarov*, *mèdvìdov*.

Imenice ženskoga roda čuvaju stari gen. množine: *bràcër*, *krâv*, *divojak*, *kûc*, *óvâc*, *smökav*, *präsak*, *rüşav* (*rüşva* = *kruška*), *rïb*, *žën*.

Pokazna zamjenica *onaj*, *ovaj*, *taj* čuje se i u liku: *òni*, *òvi*, *tì*, *òti*.

Upitna zamjenica *što* istisnula je gotovo sasvim čakavski lik *ča*, ali se još može čuti: *čä céš*, *pöc je bräšno*, *rïba? üc cu ùlit vino? nâc cu mëtnut?*

Pored upitne i odnosne zamjenice može se čuti (rijetko) i *kì*: *kì je to rèkâ*, *kì je to dòšâ?*

Upitni prilog *gdje* samo u obliku: *dì* i *küdi* i u složenicama: *dìgdì*, *dìgod*.

Infinitiv je uvijek bez krajnjega *i*: *íc*, *lòvit*, *pücat*, *pripovídat*,

Stari glagol *grestì* čuva se u prezentskim oblicima u izrazima: *grên*, *grémo cü*, *grësh li u crìkav?*, *gréte li ù Senj?*, *grédu li svät.?* Glagol rasti čuva čakavski lik *rest* (npr. *Réste ka(j) iz vòdë*).

Kondicional pom. glagola *biti* glasi: *bi(n)*, *bi(š)*, *bi*, *bi(mo)*, *bi(te)*, *bi*. Lični se nastavci vrlo rijetko čuju.

Govor sela je ikavski, ali ima dosta ekavskih riječi: *bël*, *céna*, *cvët*, *cvëce*, *cvëtat*, *dël*, *dëlat*, *dléto*, *drên*, *drënjula* (plod), *kòleno*, *lën*, *lénac* (riba crenilabrus pravo), *lëtina*, *mëra*, *mësto*, *nàmestit (se)*, *nèvestica* (ali *nèvista*), *pésak*, *pobélit* (postati bijele boje), ali samo *bílit* (= činiti bijelim, krečiti) i *biljâvka* (vapnena, krečna rastopina koja služi za bijeljenje ili krečenje), *prësan*, *prësnac* (vrsta kruha), *sëno*, *sréda*, *tëlo*, *vëćnik*, *vénac*, *vëtar*, *vìdelica* (otvor na krovu na kućama, pokrivenim šimlom, kroz koji je izlazio dim s otvorenog ognjišta, badža).

Danas te razlike sve više iščezavaju i proces uniformiranja u tom smislu, naročito poslije Oslobođenja, toliko je brz da se razlike svode uglavnom samo na leksik. Tome ima više razloga. Mnogi planinari preselili su se u Jurjevo i postali lučki radnici, miješanje udajom i ženidbom postaje sve češće, a utjecaj škole i vojske, novina, radija, društveno-političkih sastanaka znatno ubrzava taj prirodni proces. Utjecaj škole u posljednje vrijeme naglo je porastao. Dok su još prije posljednjeg rata na području nekadašnje općine Sv. Juraj postojale samo četiri pučke škole sa pet učitelja, sad ima šest škola sa 16 učitelja.

Još donedavna život u planinskim naseljima bio je patrijarhalan, i ta patrijarhalnost ogledala se u načinu života: u jelu, u odijevanju (òdića ili rùvo), u gradnji kuća, u obrađivanju zemljišta, u uzgoju stoke i u čuvanju starinskih običaja. Još do prvog svjetskog rata nije bilo ništa neobično da mnoge žene, a bilo je i muškaraca, koji u svome životu nisu bili ni u Senju. Grad im je bio sasvim nepoznat i o gradu i o gradskom životu imali su naivnu i nerealnu predstavu koju su stvarali na osnovu pričanja pojedinaca koji su se vratili iz svijeta (Amerike) ili vojske. Konzervativnost je bila glavna značajka toga svijeta. Svi bez razlike bavili su se od starine obrađivanjem zemlje koja je vezana na kraške depresije, a sijao se uglavnom ječam (kruh od ječma zovu *ječmènica*, za loših godina jela se i *zobènica*, kruh od zobi), nešto pšenice i zobi, a od gospodarskih biljaka sadio se najviše krumpir koji sačinjava glavni dio hrane. Oralo se do najnovijega vremena drvenim plugom. Žitaricama su podmirivali, osim rijetkih izuzetaka, najviše do 30% svojih potreba. Najveći dio ovog kraškog područja obrastao je rijetkim žbunjem, na pristrancima i u dolovima ima trave koja služi kao paša, pa je bilo razvijeno sitno stočarenje (ovca i koza). Ljeti se stoka izgoni u viša i šumovitija planinska područja (ljetni stanovi), naročito na Jezèra, visoravan na 1400 – 1500 m nadmorske visine, gdje se u mjesecu srpnju kosi gusta i sočna planinska trava, a stoka krupna i sitna pase po padinama Velikog i Malog Rajinca i velebitske Plješivice. U posljednje vrijeme zbranjeno je držanje koza, a narodne vlasti pojačavaju brigu oko pošumljavanja branjevina, pa se posljedice toga počinju već nazirati, naročito u blizini naselja uz more i duž novog Jadranskog puta.

Napuštanje naslijeđene patrijarhalnosti u načinu života opaža se već u prvom svjetskom ratu kad su mnoge žene, jer su im muževi bili u vojsci, morale ići u Slavoniju radi nabavljanja hrane. Drugi svjetski rat, a naročito život u socijalističkoj Jugoslaviji, unosi u ovaj zabačeni kraj mnoge i brze promjene. Ognjišta u kućama gotovo su sasvim nestala, mjesto njih javljaju se štednjaci, opanci kao obuća potpuno su iščezli, starinska odjeća čuva se samo kod starih ljudi, kupuje se kuhinjski i sobni namještaj, hrana postaje raznovrsnija, a ima već i kuća u kojima se susreće radio na baterije. Kako su se mnoge porodice iz ovog pasivnog kraja posljednjih desetak godina iselile u Slavoniju, ostalo je i više poljoprivrednog zemljišta za one koji su ostali. Uopće, iseljavanje iz ovog pasivnog kraja postaje sve jače, mlađi svijet (muško i žensko) odlazi u grad, naročito u Rijeku, i mnogi od njih poslije kraćeg ili dužeg

vremena dovode i svoje roditelje ili srodnike. Rezultat je toga da se u mnogim naseljima nailazi na napuštene kuće. Prema podacima koje sam dobio od glavaru Mjesnog ureda u Jurjevu iselilo se sa područja sela Lukova i okoline posljednjih nekoliko godina oko 20% stanovništva, a iz planinskih naselja 10–15%.

Iskorišćivanje velebitskih šuma postaje u posljednje vrijeme sve intenzivnije. Mehanizacija se provodi ne samo u pilanama nego i u izvozu šumskog materijala. Seljačka kola i nekadašnje kirijanje gotovo je iščezlo, jer se s pilane i iz šume izvozi materijal samo kamionima. Posljedica je toga da se stoka za vuču sve više smanjuje, pa tako npr. selo Krasno koje je do pred desetak godina imalo oko 100 pari volova i oko 20 konjskih zaprega sada je spalo na desetak pari volova i svega 5 konjskih zaprega. Još je veće opadanje volova kao stoke za vuču u malim planinskim naseljima.

Prije tri godine izrađen je Jadranski put, moderna turistička cesta, koja je izmijenila u mnogome ne samo vanjski izgled toga kraja uz more i njegove veze s ostalim svijetom nego, pružajući nove i sve veće mogućnosti novih prihoda od turizma, unosi i velike promjene u načinu života. Ove godine počeli su radovi i na podizanju velike Hidrocentrale Grabova – Senj. Kako će se Hidrocentrala nalaziti u neposrednoj blizini sela Jurjeva (1 km u sjevernom pravcu), izrađena je već široka cesta koja se u velikim serpentinama između šumaraka crnoga bora uzdiže iz sela Jurjeva do radilišta (450 m nadmorske visine), gdje će izlaziti glavni velebitski tunel kroz koji će dolaziti vodene mase Like i Gacke. U vezi s time Jurjevo i nekoliko okolnih naselja dobilo je već vodovod i stalnu električnu struju iz tribalske centrale u Vinodolu. Promjene u gospodarskoj strukturi toga kraja snažno se odražavaju u načinu života radnog čovjeka, ostavljajući tragove i u jeziku. Nove riječi i novi izrazi, koji se stvaraju u vezi s općim privrednim i društvenim razvojem naše zemlje, zapljuskuju i ovaj kraj, koji je dosada bio sasvim po strani i živio utvrđenim patrijarhalnim životom, potiskujući mnoge riječi i nazive za stare preživjele oblike fizičkog rada. Te se riječi mogu čuti još samo s usta starih ljudi i žena. Novi oblici fizičkog rada traže nove riječi i nazive, jer je jezik stalan pratilac svih promjena u društvenom zbiivanju. I antroponimijski materijal najnovijega vremena, naročito lična (individualna) imena i njihove mnogobrojne izvedenice, prate u stopu sve te promjene. I na tom području prekida se s tradicijom i traži se nešto drugo i novo. Novi likovi i nove tvorbe u denominaciji mladog naraštaja najbolje to potvrđuju.

Na čitavom ovom području popisan je sav antroponimijski materijal i to lična (rođena) imena muška i ženska s njihovim deminutivima, augmentativima i uopće sa svima deformacijama kojih ima veliko obilje, zatim prezimena obiteljska (službena i lokalna), nadimci lični i obiteljski, etnici, denominacija žena prema muževu imenu i obrnuto. Obiteljska prezimena popisana su u matičnim uredima, materijal je opremljen akcentom i morfološkim osobinama, a negdje su davana i tumačenja nadimaka kako sam ih čuo od domorodaca na terenu.

Antroponimijski materijal, gdje god je to moguće, treba pratiti u njegovu historijskom kontinuitetu, jer su u stvaranju ljudskih imena sudjelovali mnogi i raznovrsni faktori, jednako subjektivni i objektivni. Utjecaji kulturno-politički, ekonomski, socijalni, religiozni, da ne govorimo o složenim psihološkim raspoloženjima, imali su u prošlosti kao i u sadašnjosti veliku moć u stvaranju i izboru mena i nadimaka. Kako postoje u rukopisu i najstarije matice rođenih i umrlih ovoga kraja (od 1695 – 1773), mi ćemo skupljenu antroponimijsku građu na terenu promatrati u daljem izlaganju i u njenoj historijskoj povezanosti, gdje nam god sačuvane matice za to pružaju građe.

I LIČNA IMENA

Lično ili rođeno ime dobiva dijete rođenjem. To se ime u pravilu nije nasljeđivalo i u svom historijskom razvitku bilo je podvrgnuto mnogim promjenama. Što se rod ili porodica više razmnožavao, broj se ličnih imena povećavao, i što se više približavamo našem vremenu, raznolikost i bogatstvo ličnih imena sve je veće. Iz najstarijih matica vidimo da su djeci davana isključivo svetačka imena, kao što je uostalom bilo i kod drugih naroda, jer je crkva nametala svojim vjernicima takva imena, naročito poslije Tridentinskog koncila (1545–1563).

U najstarijim maticama ovoga kraja nailazimo na ovakva imena (navodimo ih alfabetskim redom onako kako su zapisana):

- a) muška Abram, Adam, Andrija, Jandre, Jandrij, Anton, Bariša, Bartul, Blaž, Božo, Bože, Dujam, Fabijan, Fabo, Filip, Vilip, Frane, Franko, Gašpar, Grga, Grgo, Grgur, Ilija, Ivan, Ive, Jive, Ivica, Ivanko, Jakov, Janko, Jerolim, Jerko, Jože, ali samo Osip (često), Juraj, Jure, Jurica, Juriša, Jurko, Jurić, Jurin, Lovre, Lovrin, Luka, Marko, Matij, Mate, Mateša, Matešina, Mateta, Matijaš, Martin, Mede aliter Bartul, Jure aliter Vule, Mihovil, Miho, Mihat, Mišo, Miško, Mileta, Miloš, Miko, Mikula, Nikola, Niko, Paval, Pave, Petar, Pere, Petrak, Rade, Stipan, Stojan, Tadija, Tome, Toma, Tomiša, Vale, Vicko, Vid, Vide.
- b) ženska: Anastazija, Anastažija, Ana, Anica, Antica, Cvita, Barbara, Dorotija, Dorka, Franica, Francika, Franciska, Ivanja Ivanjica, Janje, Helena, Jelena, Jela, Katarina, Kate, Klara, Lucija, Mandalena, Mandalina, Mande, Marija, Mare, Marica, Marinka, Marta, Matija, Rožalija, Ružica, Stoja, Ursa, Uršula, Oršula, Vice, Vuka, Volfanga.

Na nekoliko mjesta pored kalendarskog imena dolazi i narodno ime ili obrnuto pored narodnog imena zapisno je i svetačko: Marija aliter Vuka, Rožalija aliter Ljubica, Volfanga (utjecaj njem. jezika u Vojnoj krajini) pored Vuka, Božica aliti Anastažija, Cvita aliti Vicenca.

Lična imena bila su uvijek podvrgnuta redukciji, tj. između mnogobrojnih imena izdvajao se mali broj omiljenih imena koja su se najčešće davala. Ta imena imaju obično dva lika, jedan službeni, kako se piše u državnoj administraciji, drugi pučki, udešen prema izgovoru (fonetici) mjesnog govora kako se govori u svakodnevnoj praksi. I jednu i drugu pojavu susrećemo i u onomastici naselja sjevernog Velebita. Pri izboru imena djelovali su različni faktori. U starije vrijeme najjači utjecaj vršila je porodična tradicija. To je faktor konservator koji teži da se održe imena predaka (oca, majke, djeda, bake i daljih rodaka). Ako se netko iz bliže i dalje porodice istakao čime u životu, stekao ugled i došao na glas, onda se njegovo ime čuvalo ne samo u bližoj porodici, nego su se za tim rado povodili i oni koji nisu bili u rodbinskoj vezi. Ime zaštitnika mjesta pri izboru imena vršilo je također znatan utjecaj. Posljedica je toga bila da je sve veći broj ljudi nosio isto ime, a to je nužno izazvalo pojavu da se takva imena javljaju u mnogo varijantata. Kreativna strana jezika dolazila je tu do punog izražaja, jer je praksa tražila da se što bolje i jasnije mogu identificirati ljudi koji su nosili isto ime i prezime.

Sve do kraja prvog svjetskog rata ostaju lična imena muška ista ili slična kao u najstarijim maticama, s time da su ograničena na nekih dvadesetak kalendarskih imena koja su se prenosila s generacije na generacije. Prema osnovnom liku tih imena stvarane su nove tvorbe koje je izazivala svakodnevna potreba, jer je potrebno bilo pri većem broju nosilaca istoga imena i prezimena obilježiti svakoga pojedinca napose. Funkciju današnjeg kućnog broja i lične legitimacije vršio je ovdje naročiti lik imena ili nadimak, kako će se vidjeti u daljem izlaganju. Dakako, ona lična imena koja su se najčešće davala, imaju i najveći broj izvedenica (deminutiva, augmentativa, hipokoristika, pejorativa i neobičnih deformacija). Poslije prvog svjetskog rata, a naročito u najnovije doba, kalendarska svetačka imena potiskuju se i napuštaju, a mjesto njih se javljaju ponajviše narodna imena. Ponavlja se isti proces kao u doba kristijanizacije naših naroda u srednjem vijeku, samo u obrnutom pravcu. Kao što je crkva tada potiskivala narodna imena i mjesto njih nametala svetačka i biblijska, tako se sada napušta ta tradicija, a narodno ime kod novog naraštaja dolazi gotovo isključivo u upotrebu. Donosimo ovdje sva imena starijih i novih generacija, kako su zabilježena na čitavom području gdje su vršena ispitivanja. Radi lakšeg pregleda imena su poredana abecednim redom.

a) muška imena starijih generacija (do kraja prvog svjetskog rata):

Abram (Petar Abramov); *Āndūl*, Āndo; *Āndrija*, Jándre (gen. Jándrē, vok. Jāndre), Jāndra, Jádre, Jādrēla; *Āntona*, Ānte, Āntiša, Tóne, Tōna, Tónče, Tònčina, Tōnīna, Tópo; *Blāž*, Blāžić (-íca), Blāžina, Bájó, Bāja, Bājkus, Bláško (Mate Bláškov); *Bóžo*, Bòžeta, Bójo, Bōca, Bòcina, Bòjan, Bòjkan; *Dújo*, Dūja, Dūjica, Dūjina, Dūjiša, Dūjēla, Dūjmas i Dūjmaks; *Cèna* (* Celestin); *Drágo*, Dràgiša; *Ēduard*, Jéde (Míle Jédin); *Égo* (* Eugen); *Fābijan* i *Fabijān*

(-ána), Fábo, Vábo, Vãboja; *Férde* (Íve Férdin); *Fráne*, Frãnja, Frãna, Frãnina, Frãniša i Vrãniša, Frãnko i Vrãnko; *Gãšpar*, Gájo, Gãjko; *Gřgūr* (-úra), Gřga, Gřgo, Gřgica, Gřgètina, Gřgãš (-ãša), Gřcan, Gřce (gen. Gřcē, vok. Gřce), Gřša, Gřgota; *Ívan*, Íve, Ívica, Íva, Íviša, Ívić, Ívina, Ivànda, Íveta, Ivěšina, Ivànish (íša), Ívãnko, Ívanjica, Íce i Íco (gen. Ícē, vok. Íce i Íco), *Jóvo* (gen. Jóvē, vok. *Jôvo*), (Lûka Jóvin), *Jôvo*, (gen. Jôvē, vok. *Jôvo*), (Gřga Jôvin), Íso; *Jãkov* (gen. Jãkova), Jáko, Jãkica, Jãkovac, Jakovéca, Jáce, Jãcko, Jãkus, Jãkiša, Jãcman i Jãcman, Jèrkan (Ívan Jerkanov), Jòsip, Jóso, Jòja, Jòca, Jóco, Jójo, Jòsa, Jóle, Jòža, Jòsica, Jòsina, Jòsèta, Jòjčina, Jòlina, Jòkèta, Jòjina, Jòleta, Pépe, Pèpina (* tal. Beppo); *Jùraj*, Júre, Jùrica, Juríca, Jùra, Jùran, Jùras, Jùriša, Jùrum, Jùrina, Jùrkan, Jùka, Jùkan, Júko, Jùcko, Jùkeša, Jùrãnda, Jùrèla, Đùka, Đùda. (Lik Jùraj čuo sam samo u ime nu Jùraj Kaštrijotić): *Kãrlo*, Kãrlić (-íca), Kàjan, Kàcan; *Lójze* (* Alojz), Løjza, Løjziša; *Lóvre*, Lövra, Lòvrica, Lòvreš (-èša), Lóco; *Lûka*, Lükica, Lükša, Lükèta, Lùkača, Lúdo; *Mãrko*, Màrkina, Màrkić (-íca), Màrkèč (-éca), Màrketa, Màkan; *Mãrtin*, Màrtinac, Màrtinãš (-ãša); *Mãte*, Mãta, Mãtan, Mãcina, Mãtèta, Mãtac (gen. Mãtaca, pridj. Mãtačev), Mãteško, Matùljica, Matùzel; *Milan*, Míle, Míco, Míjo, Míja, Milèta (pridj. Milètin), Miloš (-òša), Milkus; *Níkola*, Níko, Níkica, Nikiša, Nikolètina, Nikóder, Nìna, Níne, Ninina, Míko, Míka, Míkica, Mikina; *Páve*, Pájo, Páva, Pavić, Pávica, Pávisha, Pávša (Ívan Pávšin), Pávina, Pávina, Pávlić (-íca), Pãula (Jãkov Pãula i Pãulin), Pãkun (sin: Íve Pãkunov); *Pètar*, Pèra, Pére, Pèrica, Pèriša, Pèreško, Petrùsina, Pérac; *Filip*, Pìlja (pridj. Pìljin), Píle, Pilipina, Pilípac, Pilipãš (-ãša); *Pólde*, Pòldan, Pòša; *Ráde*, Ràdan, Radò(j)ica; *Róko*, Ròkica, Ròkina, Ròkãč (-ãca), Ròkèta i Ròketa; *Stìpan*, Stípe, Stípica, Stípina, Stípa, Stipànić, Stípša, Stèviša; *Šíme*, Šima, Šimica, Šimina, Šiko, Šika, Šikètina, Šimèta, Šimèra, Šikulja; *Tóme*, Tòma, Tòmica, Tòmak (gen. -aka), Tòmiša, Tòmèl (-èla), Tòman, Tònda, Tóšo (Íve Tóšin); *Valèntin* (-ína), Vále, Vàlina, Valèrina, Vãlkus, Váko, Vãja (Jóso Vãjin), Vàkan; *Vícko*, Vickíć (-íca), Vïckica, Vicina, Vïckãč (-ãca); *Víktor*, Viktòrina, Víjo (pridj. Vijin).

b) ženska imena starijih generacija (do kraja prvog svjetskog rata):

Agnèza, Jánja; *Ánda*; *Ánka*, Ána, Āna, Ānica; *Ánta*, Antéla; *Bãrbara*, Bára, Bãra, Bãrica, Bãrača; *Bòža*, Bòžica, Bója, Bòjača; *Dànica*, Dàna, Dána; *Dôrka*; *Drãgica*, Drága (gen. Drágē, dat. Drági, vok. Drágo); *Èma*, Mèna (* Emanuela); *Èva* i s protetičkim j: Jèva (Jèvini sinovi); *Frãncika* (u Jurjevu), *Vrãncika* (u planinskim selima), Frãnica, Frána (u Jurjevu). Vrãnja (u planinskim selima), Francèla i Vrancèla; *Gãbra* (* Gabrijela); *Ívanja*, Ívanjica, Ívãnka i Ívanka, Ívka, Íka, Ínka, Íngulja (mati), Ínguljica (kíci); *Jèlena*, Jèlica, Jèlka, Jèla, Jèlèta, Jèlina; *Jòsipa*, Jóža, Pépa, Pèpa, Pèpica, Pèpina i Pepína; *Júlka*, Jùlika, Júla, Úla, Úlka,

Jùlkača; *Káta*, *Käta*, *Kätica*, *Kätušá*, *Kája*, *Käja*, *Käjica*, *Kätina*, *Kàjačica*; *Lóta* (* *Karlota*); *Lùcija*, *Lúca*, *Lüca*, *Lücka*, *Lúja*; *Mán-da*, *Mända*, *Mändica*; *Màrija*, *Màrica*, *Màrica*, *Marica*, *Mára*, *Màra*, *Màre* (gen. *Màrē*, vok. *Màre*), *Màrela*, *Màrōta*, *Màruška*, *Marijèti-na*, *Mája*, *Mìma*, *Míca*, *Màšina*, *Màrta*, *Martéla* (*Martélini* sinovi); *Màt'ja*, *Màtica*, *Máša*; *Milka*, *Milkača*; *Pèrina* (* *Petrina*); *Óra* (*Božo Órin*); *Póla*, *Pólka* (* *Apolonija*); *Rôza*, *Rôža*, *Róza*, *Rója*, *Röja* (*Ivan Röjin*), *Rúža*; *Stána*, *Stánka*; *Tèrèza*, *Téra*, *Réza*, *Térka*; *Tilda* (* *Matilda*), *Tíla*; *Tóna* (* *Antonija*), *Tònica*, *Tônka*, *Tònčika*, *Tònkēla*; *Ūrša* (* *Uršula*), *Ūrsa*, *Ūra*; *Víca*, *Vica*, *Viceta*, *Vi-culja*; *Zórka*, *Zóra* (češće) i *Zöra* (rjeđe), *Zörica*.

Kako se vidi, veliko šarenilo ličnih imena muških i ženskih. Tu su ne samo deminutivi, hipokoristici i augmentativi, nego susrećemo i takve deformacije da je često teško raspoznati ime koje se pod takvom deformacijom krije. Od muških imena najčešće je Juraj (patron crkve i sela) i Ive (najobičnije primorsko ime).

U tvorbi ženskih ličnih imena često se pomoću akcenta od istoga oblika stvaraju hipokoristici i augmentativi:

Ána i Āna, Bára i Bāra, Dána i Dāna, Jéla i Jēla, Kája i Käja, Káta i Kätá, Lúca i Lüca, Mándá i Mändá, Mára i Māra, Pépa i Pēpa, Rója i Röja, Rôza i Róza, Víca i Vica, Zóra i Zōra.

U najnovije vrijeme prevladavaju narodna imena (ispisano iz današnjih matičnih knjiga):

a. muška:

Anđelko, Branko, Darko, Davor, Dragan, Dušan, Igor, Jadranko, Jugoslav, Milan, Miljenko, Miroslav, Mladen, Slavko, Tugomir (Túgo), Vladimir, Zvonimir.

b. ženska:

Biserka, Bosiljka, Darinka, Đôrđa, Đúra, Dûrdica, Đúka, Gordana, Ivanka, Jasna, Ljubica, Milica, Mira, Mirjana, Nevenka, Ružica, Vesna, Višnja, Zdéna, Zdēnka.

U najnovije vrijeme i strana, tuđa imena počinju prodirati, pa se takva imena u svakodnevnoj upotrebi obično skraćuju: Líza, Běta (od Elizabeta), Réna, Rēnka (od Irena) Īta (od Melita), Ěla (od Gabriela), Rína (od Katarina), Rija (od Marija), Astrid, Inga.

U tom smislu grad, odnosno moda ili »ukus vremena« vrši i na selo sve veći utjecaj.³

Ima imena koja su nastala familijarnim tepanjem ili zamjenjivanjem konsonanata: Máčo (ime je Frane), Nóne (ime Tóne), Kóko (ime Tome), Šanja (ime Frane).

³ Danas je takav način denominacije naročito razvijen među sportistima i učenicima srednjih škola.

Neobičnu tvorbu nalazimo u liku Àlkēža od Zdravko. Lično ime Zdravko nepoznato je u plan'skim selima sjev. Velebita i mjesto toga je načinjeno Àlko i dalje Àlkēža.

Žene se obično nazivaju po mužu.⁴ Najčešće služi za denominaciju žene posvojni pridjev, načinjen od muževa imena ili nadimka i sufiksa:

a. -ica. Míjinica (Míjina žena), Mîjinica (Mîjina žena), Šíminica (Šimi-na žena), Bâkinica (Bakina žena, po nadimku Bâko), Gâjbanovica (Gajbanova žena, muž Gâjban, Gâjo), Jûrumovica (po mužu Jûrumu), Kapûrovica (pa nadimku Kapûri), Pêkovica (prema Pêk), Sakàrotovica (po nadimku Sakàrot), Štrètovica (po nadimku Štrëto).

b. -ka: Bàbušinka (prema nadimku Bàbuša), Bilúćanka (prema Bilúćanin), Mîjetinka (prema Mîjeta), Pêpićka (prema Pêpić), Pûntarka (prema Pûntar), Tûtuška (prema Tûtuš).

c. -uša (koji se dodaje na muževo ime ili nadimak ili na korjeniti dio prezimena): Markićuša (prema imenu muža Mârkić). Bulinuša (prema nadimku Bûlin), Čvrkuša (prema nadimku Čvrk), Lènčuša (prema prezimenu Lénac), Túlčuša (prema nadimku Túlac), Bèнкуša (prema prezimenu Bénković), Pèmčuša (prema nadimku Pémac), Jolkínuša (prema nadimku Jòlkīn), Markèćuša (prema Mârkeč), Pićínuša (prema nadimku Pićīn)

Žena se naziva i prema mjestu stanovanja: Ânka iz Kàšteline, Ána, Ívanjica iz Pûntē ili iz Pûntē, Mára iz Dûmbokē.

Djevojke se najčešće zovu ličnim imenom, kome se dodaje posvojni pridjev u ženskom rodu očeva ili materina imena, prezimena na -ić ili nadimka: Mârija Vîdinova, Káta Mârtinova, Míca Júrina, Ána Kâpova, Mârija Tòničina, Mârica Rógićka ili Rógićeva, Mára Frûlićka ili Frûlićeva.

Ako se prezime ne svršava na -ić, izvedenica od prezimena pravi se nastavkom -ka: Ânka Gržetīnka.

Muškarci se u običnom govoru i u međusobnom ophođenju vrlo rijetko nazivaju po prezimenu. Najčešće se uz lično ime dodaje posvojni pridjev očeva imena: Fráne Bóžin, Íve Férđin, Íve Mârtinov, Lúka Jóvin, Máne Stípin, Mârtin Bòžetin, Míco Mátin, Mijat Rokētin i Ròketin, Míle Lúkin.

Dosta često je pridjev od materina imena (naročito ako je majka mlada ostala udovica): Fráne Rózin, Ívan Mijáljičin, Íve Antélin, Íve Lújin, Júre Márin, Máne Mârtin, Mârtin Vîcin, Máte Milkačin, Míco Lúcin, Páve Martélin, Pére Úlin, Róko Ròjin; jedanput čak od babina imena: Bóžo Órin. Rjeđe se muškarac naziva po imenu ženinu: Vínko Bójin, Fráne Lúcin, Lújo Vrančélin.

⁴ U starome Rimu žena kao »minus habens« u tadašnjem društvenom poretku nema svoga pravoga imena, nego se zvala po očevu gensu u ženskom rodu, uz koji se dodavao cognomen, načinjen od očeva imena sufiksom -illa ili -ina: Livia Drusilla (kći Marka Livija Druza, druga žena Augustova), Valeria Messalina (kći Valerija Mesale, prva žena cara Klaudija).

Sa gledišta filološke i semantičke analize lično je ime podvrgnuto promjenama, raznovrsnim deformacijama; obiteljsko ime naprotiv ima stalan oblik koji se nikada ne mijenja, nego se automatski prenosi sa generacije na generaciju. U historijskom razvitku onomastičkog sistema to je pojava od najveće važnosti koja pripada jednoj određenoj, stabiliziranoj društvenoj organizaciji, u kojoj se pojedinac nalazi čvrsto vezan u svojoj zajednici. Potkraj srednjega vijeka i u početku novoga vijeka, kada je država kao najviša društvena organizacija usredsredila svoju vlast u jednom središtu, potreba novačenja vojske i ubiranje poreza imperativno su zahtijevali da svaki član zajednice bude tačno evidentiran i u vezi s time – posle sistema golog imena i sistema filijacije – javlja se nužno današnji patronimički sistem denominacije.⁵

U starim maticama, s kraja 17. stoljeća, u naseljima sjevernog Velebita postoji već onomastički patronimički sistem koji se nalazi u završnoj fazi svoje stabilizacije. Taj proces svakako je ubrzan okolnošću što su se ta naselja nalazila u sastavu Vojne krajine, u kojoj je vojnička administracija morala voditi tačnu evidenciju o svakom pojedincu.⁶

Navodimo ovdje abecednim redom sva obiteljska imena ili prezimena, s naznakom iz koga su sela ili zaseoka. Broj u zagradi označuje koliko ima domova, a slovo M da se prezime nalazi u najstarijim maticama uz godinu pod kojom je prezime zapisano:

ĀNIĆ, zb. ĀNIĆI, kòd ANIĆĀ, ù ANIĆIMA (Krasno, selo Anići 51, Bilopolje 5, Rastovac 3, Burnjak 1; M: sin Vuina Anića 1748)

ĀŽIĆ, zovu ih i ĀŽIJA, zb. ĀŽIĆI i ĀŽIJE (Ažić-Lokva 3, Dumboka 1, Jurjevo 1, Turinski krč 2). M: Ivan Davinić aliter Ažija 1709; Paskal Ažić 1715; sin Pavla Ažića aliter Martinčevića 1721.

BĀBIĆ (Jurjevo 9, Krasno 3, Babić – dolac 7, Pandore 6, Krstače 2, Todići 3, Panos 1, Stolac 1). Babići su jedan od najbrojnijih rodova. Neki od rodova u Jurjevu došli su možda u 17. i 18. st. iz Vinodola (ispor. rod Babića u 17. st. u Bribiru, ZBNŽ 24, 303). Babići u planinskim naseljima došli su iz sjev. Dalmacije. M: sin Ivana Babića, to jest Škrbinov 1702; Jure Babić aliter Grković 1708; Martin Babić aliter Škrbinović 1708; Jure Babić aliter Lužnjak 1713; Luka Babić aliter Lužnjaković 1715; Marko Dujminović aliter Babić 1715; Divičica Vida Babića aliter Jerkovića 1726; ćer Jandrija Babića aliter Tadića 1727; Babić seu Tadić 1759.

BĀBNIK (Jurjevo 1, doselili se u drugoj pol. 19. st. iz Kranjske).

⁵ Pripadnost porodici može se izraziti na dvojak način: fleksijom (u romanskim i germanskim jezicima) i naročitim sufiksima. U slav. jezicima vrši uglavnom tu funkciju sufiks -ov (ev) -ić i -ski.

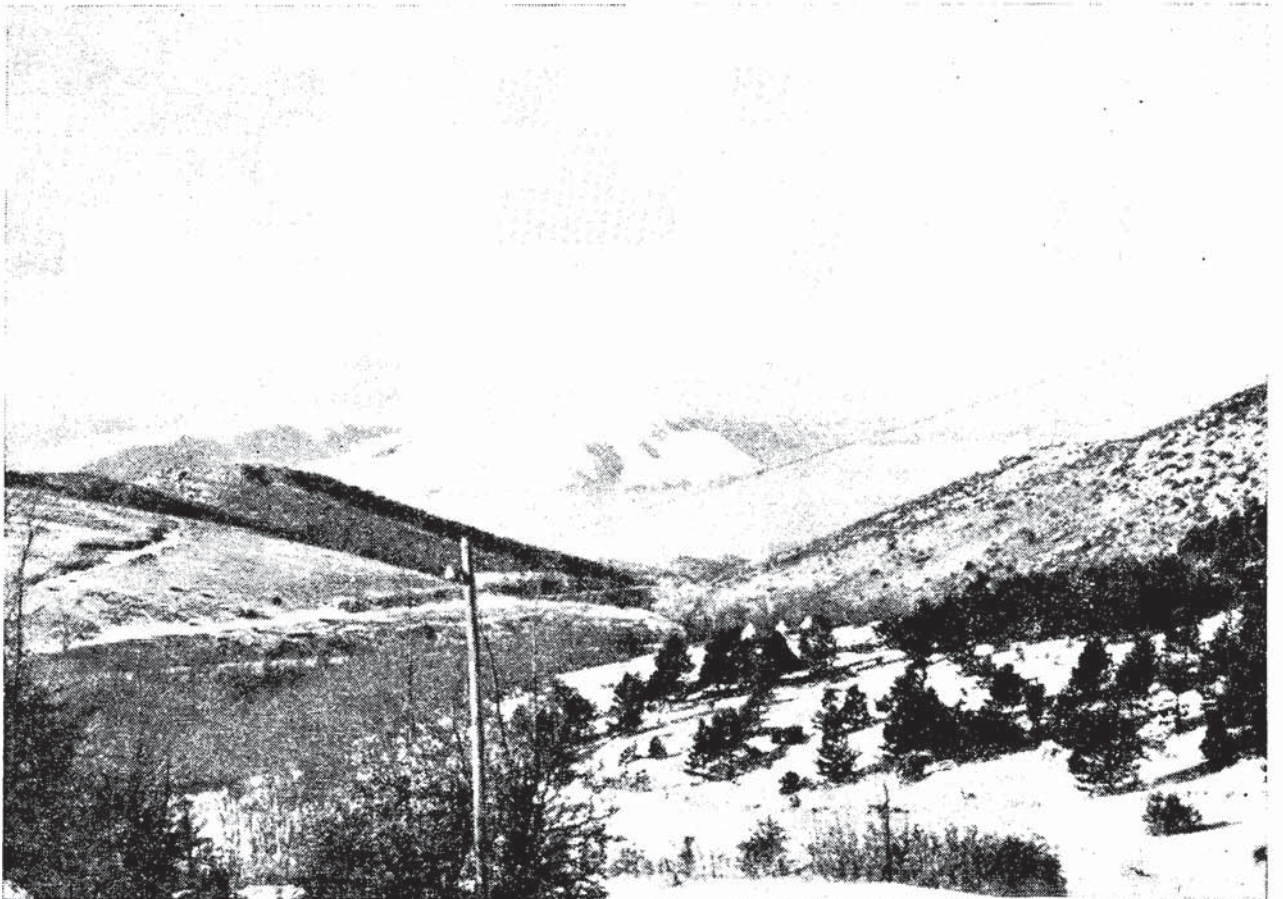
⁶ Otočka pukovnija, kao jedna od krajiških pukovnija, bila je u teritorijalnom pogledu podijeljena u 12 kompanija, koje bijahu ne samo vojničke jedinice, nego i upravne i sudbene. Sjedište jedne od tih kompanija bila je u današnjem Jurjevu.

Naselja sjeverne velebitske padine (od Senja do Klade)

Jurjevo

Pogled s Oltara na otoke sjevernog Jadrana

BÄLEN (Jurjevo 1, doselili se iz Starigrada Podvelebitskog). M: Stipe Balen, 1739.

BÉNKOVIĆ (Jurjevo 1. M: Ivan Benković aliter Štulina, Vicko Benković aliti Popović 1715.) Prezime Benković spominje se u jednoj bilješci iz 1671. rukopisa na pergamentu u Grižanima (Star. 33, 191), Benković, kanonik i žakan u Grižanima (Ib. 33, 336).

BIÓNDIĆ⁷ (Jurjevo 6, Stolac 5, Liskovac 3, Ljubežine 3, Zurci 2, Planičkovac 1). M: ditić Miloša Biondića 1701; Petar Bijundić 1715; sin Lovrina Bijondića Dujmova 1720; sin Tome Biondića aliter Bečića 1721; Mihaj Biundić 1731. Vjerojatno doseljeni u 17. st. negdje iz Vinodola.

BŪLJEVIĆ (Jurjevo 1, Kamenice 1). M: kćer Adama Buljevića 1727; sin Adamu Buljevu 1731; kćer Adama Bulja 1736; isp. Buljevići, selo u zborničkom okrugu u Bosni (Statist. 98).

DĚVČIĆ (Krasno, selo Devčići 35, Volarice 5, Krstače 4). M: ćer Pavla Devčića 1694; kapural Bože Devčić 1750.

FRŪLIĆ (Jurjevo 1; spominju se u najstarijim maticama već od 1694 g., bili često seoski knezovi, došli vjerojatno kao brodovlasnici negdje iz Istre). M: knez Jurica Frulić 1715; Jurica Vrulić 1715.

GLAVĀŠ -áša (Krasno, selo Glavaši 14, Rača 4). M: Vicko Čuković Glavašević, 1708; pod god. 1717. zapisano: Pomete više Senja Petra Glavaša; Mateša Glavaš 1744; udova Kate Glavaševića 1751.

GRŪBIŠIĆ (Jurjevo 1, priženjen iz Jablanca). M: Vid Grubišić 1702.

GRŽETA (Jurjevo 2; u najstarijim maticama u obliku Gržetić; u Jurjevo došli iz sela Biluće, a tamo vjerojatno s otoka Krka ili iz Istre. U Dobrinju g. 1676. spominje se pop Juraj Garžetić (Star. 33, 214). Prezime možda izvedenica od imena Grže, a to vjerojatno od Grizogono). M: sina Bartula Gržetića 1715; pod god. 1747 zapisano: Priminu na vojski Ivan Gržetić.

KŔMPOTIĆ (Spasovac 2). Došli iz Krmpota, kamo su se u 17. stoljeću doselili iz sjev. Dalmacije iz sela Krmpota blizu Zemunika.

LÉNAC, zb. Lénci (Jurjevo 4). M: Jože Lenac 1731; Jože Linac, 1744.

LÖPAC -PCA (Senjska Draga 2, Lopci 3). M: Ubi drvo u Krasnu Juru Lopca, 1717. Spominju se u 17. stoljeću u Bribiru (ZBNŽ 24, 304).

LUKÁNOVIĆ (Jurjevo 3, doselili se u 17. ili 18. stoljeću, vjerojatno iz riječkoga primorja). M: Miko Lukanović 1694; Petrak Lukanović 1702.

MÄRELIĆ⁸ (Jurjevo 3). M: Anton Marelja mlaji 1708; Mareljić 1759; Mareljić. 1759. Doselili se vjerojatno negdje iz zadarskog primorja.

⁷ G. 1639. oslobodiše knezovi Nikola i Petar Zrinski u Grižanima porodicu Biomba, poslije nazvanu Bionda. Lopašić urb. 90.

⁸ Isp. Čubelja – Čubeljić – Čubelić, Pavelja – Paveljić – Pavelić, Kurelja – Kureljčić – Kurelić, Srdelja – Srdeljić – Srdelić, Vukelja – Vukeljić – Vukelić.

MARGETA, zb. **MARGETE** (Batinovica 5, Tuževac 1, Žukalj 1). M: Juraj Margita 1701; Marko Margitić 1703; dite Ilije Margetića 1708; sin Ilije Margitića 1711.

MARKOVIĆ (Jurjevo 1, zaselak Markovići 4). M: Mihovil Marković od plovanije pazariške 1701; Paval Marković 1708; Pave Marković 1711 i 1715.

MARTINIĆ (Jurjevo 1, izumrli). M: divičica Stipana Martinića 1726.

MATIČIĆ (Jurjevo 2). M: Ivan Matičić 1694; sin Mate Matičića aliter Šare 1727; Ivica Savić alias Matičić 1748; kćer Jure Savića alias Matičevića 1751, Marta Vickić seu Matičić 1759.

MILÓŠEVIĆ (Jurjevo 2). M: Nikola Savić aliter Milošević 1708.

MIŠKULIN -ÍNA, zb. **MIŠKULÍNI** (Krasno 4, Jurjevo 4, Razbojište 6). M: Jakov Miškulin 1694; Jure Miškulin aliter Blagdan 1702; Bi kum Jure Blagdan, to jest Jure Miškulinović 1708; Nikola aliter Stojan Miškulinović aliter Nikoličić 1720; Luka Miškulinović Marasov 1728; Ivan Miškulinović aliter Blagdanović 1729; sin Jure Miškulina ali Marasovića 1731; priminu na vojski Nikola Miškulin 1747.

MÓDRIĆ (Lemić – dolac 7). M: Rade Modrić 1694; pod god. 1708 zapisano: pogibe pokojni Ivan Modrić; Mihovil Modrić aliter Mileta 1727; žena Stipana Modrušića 1736.

MŘŠIĆ (Jurjevo 1, izumrli, došli iz Jablanca)

NÉKIĆ (Jurjevo 3, Žukalj 1, Stolac 2, Batinovica 2, Gromile 1). M: Jure Nekić 1717; ditićak Adama Nekića 1725; Lergić alias Nekić 1759. Još je živa tradicija da su došli iz Dalmacije. Jedan rod Nekića ima nadimak Smiljanić.

PÀJDĀŠ -ÁŠA (Jurjevo 2; odselili se u Senj). M: Lucija Pajdaš 1759.

PĪNTAR (Jurjevo 2, u početku 20. st. došli kao držav. službenici).

PÒPOVIĆ (Jurjevo 6; po zanimanju ribari, po njihovu kazivanju doseljeni negdje iz Istre). M: Marija Popović 1759.

RAUCH (Jurjevo 1, u poč. 20 st. došli kao držav. službenici, njem. obitelj, doseljeni 1689 u Gospić (R. Horvat, Lika i Krbava, Zagreb 1941, str. 43).

RÓGIĆ (Jurjevo 4, Lukovo 11, Lopci 1, Tuževac 3, Rakita 4, Brize 1, Stolac 1). M: Luka Rogić 1698; Miho Rogić 1704; Stipan Rogić Vidin 1728; Mihovil Rogić ali Mileta 1734.

RÓNČEVIĆ (Rončević-doci 4, Ljubežine 1, Jurjevo 1). M: Dujam Hrončević 1694; Ivan Hrončević 1702; Matij aliter Stojan Hrončević Jandrijević 1724.

RUKĀVINA (Jurjevo 8, Kalić 2, Kosa 4, Smokvica 4, Bobovište 5, Šarinac 2).

RŪPČIĆ (Jurjevo 2). Doselili se iz Senja, gdje su došli oko 1595. g. iz Sinja za vrijeme borbe oko Klisa.

SAMARŽIJA (Krasno, selo Samaržije 33, Jurjevo 1, Hrmotine 2, Turinski krč 2, Oltari 1, Rakita 4, Osridak 2, Gromile 1). M: Nikola Samaržija 1702; Tomiša Samaržija 1712; Ivan Samaržić 1718; Jure Samaržić 1725; sin Jurja Lemića alias Samaržija 1744. Službeno ime Samaržija, ali u lokalnom saobraćaju češće Samaržić.

SKORŪP (planinska naselja) i **SKORUP** (Jurjevo), (Skorupov dolac 3, Jurjevo 1). M: Marko Skorupović 1694; Rade aliter Ivan Skorupović 1718; Martin Skorup 1736; pod god. 1747 zapisano: Priminu na vojski Jure Skorupović.

STANIŠIĆ (Žuninac 2). M: Petar Vukušić aliter Stanišić 1718; Matij Vukušić aliter Stanišić 1726; kći Mate Stanišića 1739; priminu na vojski Grga Stanišić 1747.

ŠIMUNOVIĆ⁹ (Hrmotine 3). M: Juraj Šimunović aliter Iveško 1708; ćer Jure Šimunova 1713; Marko Sternić aliter Šimunović 1715.

ŠKRGATIĆ¹⁰ (Jurjevo 5). M: Mile i Ivan Škergata 1748; Mandalina Škergatić 1702; Ive Škergatić 1718; Mateša Škrgatić 1751. Doselili se u poč. 18. st. negdje iz Vinodola.

TOMAIĆ (Krasno 4, Seline 5, Rastovac 2). M: Martin Tomaić 1723; Juras Tomaić 1730; priminu Šimun, sin Filipa Tomaića 1731.

TURINA (Turinski krč 6, Rakita 2, Jurjevo 2, Gornja Kosa 2). M: Matij Turinić 1701; dite Matija Turinovića 1701; Šimun Turina 1703; Matij Turina 1712; Luka Turina aliter Matulan 1719; Šimun Matulan aliter Turina 1721; Stipan Turinić 1724.

VALKOVIĆ (Jurjevo 1). M: Jakov Valković aliter Kovač 1721; Juko Valković 1731. Doselili se potkraj 17. ili u poč. 18. st. negdje iz Vinodola ili iz Vrbnika.¹¹

VELJAČIĆ (Jurjevo 3). M: kći pokojnoga Gašpara Velyca 1731; sin Luke Veljačića 1731; žena Luke Veljačića alias Bego 1751. Doselili se možda sa Krka, prema čemu je mogao nastati i nadimak Veljac. Za Krk se i danas često čuje tal. ime Veja (od Veglia).

VIDMAR (Jurjevo 2, izumrli). Doselili se u prvoj pol. 19. st. iz Kosi-nja.

VRBĀN -ĀNA, zb. **VRBĀNI** (Smokvica 5, Jurjevo 2, Žernovnica 1, Oriji 3, Matešić-pod 1). M: priminu pokojni Vrban, koga ubi drvo u Krasanskoj Dulibi 1707; starac Jura Vrbanović ali Krnić 1727; Nikola Vrbanović aliti Krnić 1732.

⁹ Među Vlasima koje Nikola Zrinski i Štefan Frankopan naseljuju 1544. u Prili-šću u Rosopajniku spominje se Vid Šimunović. Lopašić, urb. 381.

¹⁰ Obitelj Škrgatić, u Grobniku bila je od starine oslobođena od svih daća. Lopašić, urb. 189.

U listini kojom se uređuju međe između Grobničana, Trsaćana i Bakrana 1667 spominje se pisar Miko Škrgatić.

¹¹ Isp. prezime Valković i Veljačić u Bribiru u 17. stoljeću (ZBZZ 24), 305; Valcouich Gerzan, vrbnički notar 1615–1619. Starine 33, 433, Žakan Matij Valković 1664. (Starine 33, 16).

VÜKELIĆ (Krasno, selo Vukelići 26, Tuževac 7, Gromile 3, Matešić – pod 5, Volarice 3, Krstače 1, Staza 3, Jurjevo 3). M: knez Nikola Vukelić 1694; Ilija Vukelić aliter Ilijašević 1701; Petar Ilijašević aliter Vukelić 1702; ditić Mateše Vukelića 1701; Petar Vukelić aliter Matešinović 1707 i 1714; Mikula Vukelić aliter Matešić 1711 i 1718; knez Mateja Vukelić aliter Matešina 1715; Ivan Vukelić aliter Šikavica 1717; Jure Vukelić aliter Matešinov 1720; kum Jandrij Vukelić aliter Knežević, kuma stara knjeginja Anica, udova pokojnoga kneza Nikole Vukelića 1721; Ivan Vukelić aliter Stanišić 1726; Petar Matešić aliter Vukelić 1727; Ivan Vukelić aliti Mišić 1733.

ŽARKOVIĆ (Planikovac 2, Zurci 2, Jurjevo 1). M: Vid Žarković 1701 i 1703.

ŽUMBÉRAC, zb. ŽUMBÉRCI (Senjska Draga 1, Sv. Križ 1). Kažu da su se doselili iz Kranjske, vjerojatno iz Žumberka.

Prezimana po podrijetlu ili zavičaju – osim Žumberac – nisam našao, jer se u te krajeve nije nitko useljavao iz udaljenijih krajeva. Isto tako nema prezimana koja su postala od naziva za zanimanje. Svi su ljudi u ovom kraju – osim Jurjeva gdje je u novije vrijeme bilo nešto obrtnika – imali isto zanimanje, tj. bavili su se stočarstvom, obrađivanjem ono malo obradive zemlje, šumskim radom i kirijanjem šumskog materijala. Ako je tko znao potkovati vola ili konja ili nešto »tišljáriti«, to je bilo uzgredno zanimanje pored onoga glavnog kojim su se svi bavili. U društvenom pogledu stanovnici svih naselja u sjev. Velebitu bili su homogeni, među njima nije bilo nikakve razlike.

III NADIMCI

Nadimaka ima ličnih ili individualnih i obiteljskih. Lični su se nadimci (pridjevci, prišvarci) pridijevali pojedincima, a s njih su se često prenosili na obitelji kojoj je taj pojedinac pripadao, i tako su postali nasljedni ili obiteljski. Gotovo svaki čovjek i svaka obitelj u naseljima sjevernog Velebita ima svoj nadimak, neki i po dva i više njih. Ti nadimci imaju katkada toliku snagu da sasvim potiskuju lično ili obiteljsko ime, primajući potpuno njihovu funkciju. To je uostalom pojava koja se javlja ne samo kod nas (isp. M. Hraste, *Übernamen an der Ostküste der Adria, Die Welt der Slaven III, 4, 1958*) nego i kod drugih naroda. U historijskom razvitku ljudske denominacije nadimak se javlja već u najstarija vremena.¹²

¹² Stari Rimljani, koji su stvorili najsavršeniji onomastički sistem u antici, poznaju nadimak (cognomen), i on postaje sastavni dio pojedinčeva imena. To je izazvala potreba, jer su se rodovi u starome Rimu sve više množili i cijepali u porodice. Kako je ličnih imena (praenomina) bilo u svemu dvadesetak, a rodovska ili gentilna imena patricijska bila još više ograničena, moralo se stvoriti jedno vještačko sredstvo da se lakše i brže utvrdi identičnost i pojedinaca i porodice. Tako nastaju nadimci kao Brutus, Capito, Nasica, Agricola, Lentulus, Plautus i sl.

I u velebitskim naseljima izazvala je svakodnevna potreba i praksa velik broj nadimaka, jer su lična kalendarska i obiteljska imena ili prezimena bila vrlo ograničena. Kako su se ljudi u svakodnevnom ophođenju nazivali najčešće ličnim imenom, nastao je najprije velik broj različitih tvorbi i deformacija od ličnog imena. Mnoge su takve tvorbe postale pravi nadimci, koji su se s vremenom prenijeli na sve članove jedne obitelji i postali nasljedni. Paralelno s time, jer se stanovništvo množilo, javljali su se nadimci po tjelesnim ili psihičkim svojstvima pojedincima, prema sklonostima i navikama, prema zanimanju ili zavičaju. Katkada je jedna riječ, događaj, zgoda dala povod da se stvori nadimak.

Nadimke nisu stvarali njihovi nosioci nego njihova okolina, i oni su vrlo često izraz ruganja, pakosti, zajedljivosti, mržnje, a mnogo manje divljenja, odobravanja, poštovanja. Poroci, nedostaci, rdave sklonosti i navike daju najviše hrane ironičnim i uvredljivim nadimcima. Odatle često i poteškoća da se objasne značenja mnogih nadimaka, jer su za to potrebna ne samo semantička ispitivanja nego u najviše slučajeva kulturnohistorijska, socijalna i psihološka uonjavanja u mentalitet epohe u kojima su se nadimci stvarali ili migracijom prenosili.

Mnogobrojne nadimke, skupljene na terenu, pokušat ćemo svrstati u tipove po svome postanju ili značenju. Neki su novijega datuma, neki su stariji, nalazimo ih u najstarijim maticama 17. i 18. vijeka, a neki su vjerojatno doneseni iz kraja (sjev. Dalmacije), odakle se najveći dio stanovnika u 17. stoljeću doselio.

Dobar dio nadimaka, naročito obiteljskih, ne može se svrstati ni u jednu od kategorija, jer je njihovo značenje tamno. Neki od njih vuku svoje postanje vjerojatno iz duboke prošlosti, jer kao što puž nosi svoju kućicu, tako i ljudi nose sa sobom antroponimijske i toponomastičke nazive i presađuju ih iz kraja gdje su nikli u nove krajeve u koje su se doselili.

Nadimci su lični (individualni) i obiteljski, i mi ćemo ih radi preglednosti posebno navoditi.

1. nadimci prema zanimanju svome ili svojih predaka. Ti su nadimci redovno individualni. Naziv za zanimanje dolazi uvijek iza ličnog imena: Ive bīkār -ára (*venec. becher = mesar), Ivan lūgār, Ive lugàrić, Ive šōstar, Ivica cēstar, Mate kâpo (bio starješina financijske straže), žena Kâpovica, Mate, Blaž pīlot, Vid kōvāč, žena i kći Kovāčica, Mate brīco, žena Brīcinica, Gašpar mēžnjar, Dane pēk, žena Pēkovica, Miko pāndūr, Fráne mašinist ili makīnista, Mile, Stévo òpančār, Marija bābica, Tone učitelj. U dva slučaja, u oba je riječ stranog porijekla, naziv za zanimanje govori se s ličnim imenom i bez njega: Mate bīrt (*njem. Wirt, gostioničar) i samo Bīrt, Ivan Kālafāt (*tal. calafato, majstor drvodelja koji gradi brodove) i samo Kālafāt. Ovaj posljednji nadimak postao je obiteljski i nasljedan, pa se tako nazivaju i potomci.

2. prema tjelesnoj konstituciji:

a. lični: Čàvlina (visok, suhonjav čovjek, sporih kretnji), Đúdac -đca (malen, sitan čovjek), Gròmilica, Gùrina, Gùzan, Kóre, gen. Kórē, vok. Kóre (mršav, suh čovjek), Kùrēla i Kùrēlić (sitan, malen čovjek), Žíle, gen. Žíle (= Kóre).

b. obiteljski: Gròmila, zb. -e (krupni ljudi), Mrvica, zb. -e (sitni ljudi), žena Mrvičinka, P̀rsan, zb. -i, T̀rtāna, zb. -e (suhi, mršavi ljudi, *trta), T̀tutuš,¹³ zb. -i (ljudi niskog rasta).

3. prema boji kože ili kose:

a. lični: B̀elac, B̀elī (Jurjevo), B̀ilī (Krasno), C̀igo, gen. C̀igē, vok. C̀igo (crne puti), J̀ečmina (kose kao ječam), Š̀unte, gen. Š̀untē (= C̀igo), Z̀ele (bijeke, svijetle boje), žena Z̀elinica, Ž̀utija (žutocrvene boja s mnogo pjega na licu).

b. obiteljski: B̀ilići, Z̀elići (svijetle, bijele boje), C̀rnjak, C̀rnjka, zb. C̀rnjki, G̀alići (crne puti), R̀üs, zb. R̀üsi i R̀üsovići (crnomanjasti ljudi)

4. prema tjelesnim nedostacima. Svi su takvi nadimci individualni: B̀ezr̀uk (ostao bez obadvije ruke), Č̀evr̀gān -ána (kažu da je tako nazvan zbog čvrga na vratu), Č̀eleman (čelav čovjek), žena Č̀elemanka, C̀oro, gen. C̀orē, vok. C̀oro, Gl̀üvi, Gl̀üvāc -áca, Gl̀üvānda (koji ne čuje dobro), G̀obo, gen. -a, dat. -u (*tal. gobbo, grbav čovjek), G̀oba, gen. -ē, dat. -i (grbavo žensko), Knjāpo, gen. -ē, dat. -i, vok. Knjāpo (kljast, sakat), Mi-galo (jednim okom miga), M̀üta (nijemo žensko,* tal. muto), Š̀k̀rbo, Š̀k̀rbina (razrezane gornje usne), Š̀njōgo, gen. -ē, dat. -gi, vok. Š̀njōgo (govori kroz nos), Š̀vive, gen. - Š̀vive, vok. Š̀vive (penta, zamuckuje).

Nadimak može biti i opisan: Krivē gübicē, B̀ez nosa

5. od riječi koje označuje stepen društvene ili crkvene hijerarhije. Nadimci ove vrste nastali su vjerojatno iz ironije:

a. lični: B̀iškup, Gr̀ofica, Krāl̃j.

b. obiteljski: P̀atar, zb. P̀atri (rod Devčiča), sin P̀atrić -ića.

6. prema zavičaju ili kraju odakle se tko doselio.

a. lični: K̀irac -rca, majka K̀irica (doselila se iz Kiradije ili Vinodola), K̀uterevac (priženjen iz Kutereva), Pr̀ižnjānka (iz Prizne), P̀uljiz -iza (*tal. Pugliese).

b. obiteljska: Bilúcanin, zb. Bilúcani (predak se doselio iz Biluće), Br̀injāk, zb. Br̀injāci (majka iz Brinja).

7. prema imenu pojedinih ljudi ili naroda.

a. lični: B̀ader (posluživao dra Badera iz Beča koji je više godina dolazio kao gost), K̀inēz -éza, žena K̀inēzica (bio dugo u Kini), Klisurić, M̀ošo, gen. M̀ošē (u najnovije doba), M̀üsa, R̀adić, R̀uzvelt, Talijān -ána (služio u mornarici i u govoru upotrebljavao talijanske riječi), T̀určin,

¹³ tutuš = patuljak. U to dođe u sobu sluga ... pravi tutuš. Matoš, Novo iverje 92

b. obiteljski: Gèner, zb. -i (predak bio posilni kod kapetana Genera u Vojnoj krajini), Jūda, zb. -ē (kòd Jūdā), Pémac, zb. -mci (ljudi svijetle puti), Smiljanić, zb. -i, Škarijot, zb. -i.

8. ime životinje, ptice, ribe.¹⁴

a. lični: Gíre, Jêž, Kénjac, Kūjica, žena Kūjičinka, Kùkālo (lokalno ime za galeba, koji je vrlo proždrljiv), Kùnica, Līgnja, kēi Līgnica, Máchak, Méde, žena Médinica, Mūnica, Pùćan i Púćo (lokalno ime za svinjče), Rébac, Répca, Sōva, Šiljeg, kod Šiljèga (šiljeg = lanjsko janje), Šk̀rpoč, gen. -òča, Šk̀rpina (ljudi koji se brzo rasrde), Vùk, Vùcina, sin Vùčić, Zèčina, Žúna.

b. obiteljski: Kāvālo i Kāvālo, zb. Kāvāli i Kāvāle, Kāvāli i Kāvāle, žena Kāvālinka, Kēbar, zb. Kēbri, Lāmbērka (vrsta ribe s mnogo boja, coris julis), zb. -e, Tùkān, zb. -áni, Vùćica, zb. -e, žena Vùčićinka, Ždrāl, zb. -áli

9. biljka. Samo jedan lični nadimak: Sālāta

10. naziv za oruđe ili kakav predmet.

a. lični: Ferālić (dem. od feral, *tal. feral = fenjer), Kāštrōla, Ōžeg,¹⁵ Pòfen (ime broda na kome je bio zapovjednik), Sikirica, Tèslica.

b. obiteljski: Bālīn -ína, zb. -íni, Dřžak, zb. Dřšci, Mòtika, zb. -e, Sùnder, mn. -i, Tèsla, zb. -e, Tòrbica, zb. -e, žena Tòrbičinka.

11. talij. riječca koju je nosilac nadimka često upotrebljavao u govoru.

a. lični; Dèboto, gen. Dèbota (deboto = gotovo, skoro, *tal. di botte), Èkola, gen. Èkolē (*tal. ecco là = eno), Tālja (*tal. taglia = reži, sijeci). Ovdje se navodi i nadimak Dīn (nosilac nadimka govorio je kao dijete »din« mjesto gospodin).

b. obiteljski: Čòkica, zb. -e (predak običavao govoriti tal. čo, uzvik »ej«).

12. nadimak je postao kao posljedica neke radnje ili čina: Mùnida (sitan novac, nosilac je prisvojio tuđi novac), Palikuća (kao dijete upalio kuću)

13. veliki broj nadimaka je tamnog postanja. Takvi nadimci postali su u naročitim zgodama ili ih je izazvao kakav izuzetni događaj, sličnost s kim i sl. Mnogi takvi nadimci zahvaljuju svoje postanje kakvoj osobini, navici, sklonosti, a najčešće su poroci ili nedostaci dali hrane zlobnim i ironičnim nadimcima.

¹⁴ U dalm. srednjovječnim gradovima uzimlju i Romani i Slaveni prezimena od morskih riba. Tako se jedan Zadraniin zove g. 1193 Girica, zacijelo što je rado jeo ili lovio girice. Poznata je dubrov. vlasteoska porodica Šaraka, nazvana tako opet zacijelo što je rado jela ili lovila sarge. Ta je riba došla i u grb porodice (P. Skok, Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu, Split 1933, str. 6 i 7).

¹⁵ toponim Ōžegova pūnta, mali komad obradive zemlje ispod ceste koji završava kamenim rtom u more. Ima i poslovice Ōdnijā vrāg gōdinu kad rōdi Ōžegova pūnta, tj. Ōžegova punta donese rod samo kad je suviše kišna godina, ali je tada u žitorodnim krajevima slaba godina.

a. lični: Àpel, Báco, Băka, Báko, žena Băkinica, Bále, Bèla (ženski nadimak), Bázalo, Béle, Benèšić (ćaknut), Bičko (bio lud i od nadimka postala opća imenica bičko = luđak), Bičo, Bikan (muškarac suviše bijele puti), Biko, žena Bîkinica, Bímbo, Búgre i Bùgrina (neuredan, prljav čovjek), Búkalo, Bùnĵela, Bùra (brbljava žena), Cmóle, Cmŕgo, žena Cmŕginica, Cùpina, Còda, Dògaš, Drágonja (dobar, blag čovjek), Dúdle, žena Dúdlinica, Đûg i Jûg, žena Đûgovica i Jûgovica, Fùcula, Fútre, Gùjan, Gúte, Halila (žena Halilovica), Ímbro, Jûgo, Kapûri, žena Kapûrovica, Kàtigić, Kéce, Kèčina, Kèko, Kìrin,¹⁶Klînk, Klísnica (kao opća imenica znači: nečist, izmetina što je životinja izbaci iz sebe kad je jako uplašena), Kljúne, Kòkar i Kòkarić, žena Kòkarićka, Kòlović, Krápić, žena Krápićka, Kŕpan, Kùga, Kùnĵada, Kùka, Kúrle, žena Kúrlinica, Lăbuzina (velik, nezgrapan čovjek), Lăcko (cf. Gájo Lăckov), Láco (cf. Ive Lácin i Ive Láco), Lăsan, Léco, Lêva, Ličina, Mărač -ača, Mătan -ana, Milonja (Milonjini sinovi), Mîtra (mati), sin Mîtrić, Pèpan, Pican, Pîša, Pizdica, Plàtiša (ir. nerado plaća), Pŕc, Pŕca (ženski nadimak), Pŕce (zamuckuje kad govori), Pŕgo (marljiv, živ, radin čovjek), Pŕica, Pŕša, Pùjkan, Púle (loš, lažljiv čovjek), Pùslina, Pùšina (u okolini Dubrovnika neuljudan, neodgojen čovjek. Rešetar štok. dial 281), Rànjinović, Rèlja,¹⁷ Róša (ženska osoba kudrave, kovrčave kose, Marija Róša), Sámac, Sòsina, Šèstāk -áka, Škròpitelj, Škûro, Špelić,¹⁸ Štûk, Šûk, Šûtula, Švêgula (ženski nadimak), Tàjina, Tànina, Trélčina (djed bio trelav), Trúte i Trütälj (Trútini ili Trütäljevi sinovi), Tútle (umno ograničen), Ūš, Vêco (*tal. vecchio = star, žena Vêcovica), Zúle (žena Zúlinica), Žèravica.

b. obiteljski: Băcon -óna, zb. -óni, Béco,¹⁹ gen. Bécē, zb. -e (žena Bécinica), Bégar, zb. Bégrî, Bèlica, zb. Bèlice, Bèneš -èša, zb. Benèši, Bèsida, zb. -e (ljudi mučaljivi, nerado govore), Bŕaganja, zb. -e (žena Bŕagānjka), Bŕkljača, zb. -e, Bŕiškula, zb. -e, Bŕnjac -njca, zb. Bŕnjci, Bŭćić, zb. -i (žena Bŭćićka), Bŭlîn²⁰ ina, zb. -îni, Bŭrdina, zb. -e (ljudi velikog rasta), Bŭšan, zb. -i, Čvŕk, zb. Čvŕki (Jurjevo), Čvŕcci (Planina), žena Čvŕkuša i Čvŕkušinka, Čvŕlja, zb. -e, Čugun, zb. -i, Cúle i Cúlići, Dèrāda, zb. -e, Dŕlić i Dŕljic, zb. -i, Dŕpa, zb. Dŕpe i Dŕpići (kradljivci), Džévrići i Žévrići (rod Anića), Gîzda, zb. Gîzde i Gîzdići, Grîže (žena Grîžinica), Gròšina, zb. -e, Gúndić, zb. Gúnde i Gúndići, Gròzde i Gròzdići, Gŭćići (jedina obitelj Petrovića koja je izumrla), Gùslica, zb. -e, Īlićić, zb. -i (rod Ažića), Jèhalica, zb. -e, Jèrani (kao stolari ukrivo sve rade), Jèrić, zb. -i (= herav, razrok, zrikav), Jòlkin -ina, zb. -îni (žena

¹⁶ Isp. u matici umrlih g. 1711: žena Nikole Kirina u Starigradu; g. 1727: kći Ivana Kirinovića u Starigradu.

¹⁷ u matici umrlih g. 1715: kćer Grgura Relye.

¹⁸ Špelić, prezime izvedeno od nadimka Špelo, Špela. RjA. Isp. prezime Špelić u Debelom Brdu kod Smiljana. ZBZZ 21, 334, u Smiljanskom Bužimu. RjA., u Pazinu u Istri. Cad. 214. Isp. i selo Špelići kod Modruša. Adm.-ter. podjela NRH (1951) 301, u Istri Cad. 224.

¹⁹ cf. Što mi vališ Beću Pelevića, što mi vališ dva Bećina sina. Nar. pj. Vuk 4, 44; Da kažemo Beći Peleviću. Pjev. crn. 242 a.

²⁰ Bulin, ime muško XIV vijeka u Deč. hris. Glasnik II, 12, 5, 72.

Jolkinuša), Kêc, zb. -i (žena Kêčevica), Kègalj -glja, zb. Kèglji,²¹ Kèkić, zb. -i (sitni ljudi), Klàpača, zb. -e (mnogo govore i lažu, žena Klàpačinka), Kljūča i Kljūčić, zb. Kljūče i Kljūčići (kòd Kljūčā, kòd Ključićā), Kòkić, z. -i, Kūc, zb. -i (žena Kūčevica), Kūke i Kūkići (rod Glavaša), Kūkāš -āša, zb. Kukāši, Kūlen, zb. -i, Kurājica, zb. -e, Kurélac, zb. Kurélc, Lāca, zb. Lāce (Lācini sinovi), Lāpić, zb. -i, Lègrin -ina, zb. -ini, Lōlica, zb. -e Lūla, zb. -e. Lūlic, zb. -i, Ljīga, zb. -e Ljīga, zb. -e, Ljūtika, zb. -e, Māškilj -ilja, zb. -ilji, Milišić, zb. -i (rod Babića), Mōdžāk, zb. -ci, Mrāvīn -ina, zb. -ini, Mūcaga, zb. -e (predak u govoru mucao), Mūsić, zb. -i (rod Samaržijā), Nèner, zb. -i (žena Nènerovica), Ōpan, zb. -i, Pādran, zb. -i (žena Pādrānka, Pādranka i Pādrānuša), Pānāda, zb. -e (žena Pānādinka), Pāndōra i Pāndōrić, zb. Pāndōre i Pāndōrići, Pānjina i Pānjinović, zb. Pānjine i Pānjinovići (rod Anića), Pèrdas, zb. -i, Pèzilj -ilja, zb. Pezilji, Pićin -ina, zb. Pićini Pijāk, zb. Pijāci, Pīla i Pīlic, zb. Pīle i Pīlići, Pizdèlin -ina, zb. Pizdelīni, Pópić, zb. -i, Pǝdeliš, zb. -i, Pǝca, zb. -e, Pǝtljaga, zb. -e, Pǝžilović, zb. -i (ogranak Devčića, stanuju pod šumom i kažu da su tako nazvani što su upotrebljavali pǝzele = luč. Noću su ljudi išli, noseći zapaljene pǝzele), Pūsta i Pūstić, zb. Pūste i Pūstići, Pūšić, zb. -i, Rānkīš -iša, zb. -iši (ljudi golemi rastom), Réžalo, zb. Réžale (rado se tukli, svadljivci), Rōlus, zb. Rōle i Rōlusi, Rúnjić, zb. Rúnje i Rúnjići (ogranak Ažića), Sakārot, zb. -i (žena Sakārotovica), Slīgina, zb. -e, Šākēta i Šākētić, zb. Šākēte i Šākētići,²² Sāntina, zb. -e, Sivalo, zb. Sivalo, Srdār -āra, zb. Srdāri, Šāban, zb. Šābani (krupni ljudi), Šēbalj, zb. Šēblji (pričaju da im je predak bio šepav i odatle nadimak), Šētela, zb. -e (žena Šētelinka i Šētelinka), Šīša, zb. -e, Škīce i Škīcić, zb. Škīce i Škīcići, Šōša, zb. -e, Špāncir -ira, zb. Špānciri, Špīce i Špīcić, zb. Špīce i Špīcići, Špīrit, zb. -i, Štrēto, gen. Štrēta, zb. -e (žena Štrētovica), Šúljak (kod Šúljka), zb. Šúlji, Šūndrić, zb. -i, Šūšak, gen. Šūška, zb. Šūšci (cf. toponim Šūškova drāga), Šūško, gen. Šūška, zb. Šūški, Tāban, zb. -i, Tódić, zb. -i (ogranak Babića), Tōrina, zb. -e (kō[d]- Torīnā), Tūlac, zb. Tūlc, (žena Tūlčuša), Vāpōr -ōra, zb. -Vapōri, Vǝndelj, zb. -i (lež-

²¹ Ime plemića od 1687. grofova Keglevića imalo bi se zapravo pisati i izgovarati Kegljević. To je očito patronymicum od nekoga ličnoga imena Kegalj, u množ. Keglji. Osim grofova Keglevića ima po hrvatskim zemljama razasutih drugih porodica toga imena, kao u Hrv. primor. (u Rijeci) i u Podravini (u Koprivnici). U Dalmaciji, u Imotskoj krajini, naseljeno je u selu Cisti čitavo pleme Kegalj ili u množini Keglji. Najstarija kolijevka Keglevića bila je stara Hrvatska, današnja Dalmacija, na južnom obronku i podanku Velebita. Tu se Keglevići javljaju u 14. stoljeću s obje strane rijeke Zrmanje, između Zvonigrada i Obrovca. Tu su i danas ruševine nekadanjega Keglević-grada ili Kegalj-grada. Kako je kralj Ljudevit I, da bi slomio hrv. plemstvo, naseljavao Vlahe oko kraljevskih gradova i na krunskim posjedima, i plemić Kegalj dobio je za susjede takve kraljevske Vlahe, što je bilo povod da je između potomaka plemića Keglja i doseljenih Vlaha planula parnica koja je potrajala preko sto godina (Klaić, Acta Keglevichiana, str. XVII-XXIII). Zanimljivo je da su se Rukavine, koji nose taj nadimak, baš iz tih krajeva u polovici 17. stoljeća doselili u Jurjevo i okolinu i da je jedan Rukavina bio voda u toj selidbi.

²² U najstarijim maticama god. 1702: Miško Šaketić, 1709: Marko Vukelić Šaketa, 1727: sin Ivana Mišića aliter Šaketić.

ljivi ljudi), Zúrac i Zúrčina, zb. Zúrci i Zurčine, Žírak, gen. -rka, zb. Žirci, Žlibina i Žlibinović, zb. Žlibine i Žlibinovići

14. najveći broj nadimaka postao je od ličnog imena kao njegova izvedenica. Neki put dovoljan je bio samo augmentativ ili deminutiv, a neki put dolazi do tako deformiranog oblika da je u njemu teško raspoznati lično ime od koga je nadimak postao. Najčešće se uzima samo početni slog ličnog imena na koji dolaze različni nastavci. Neki put opet uzima se kao nadimak drugo ime zbog kakve sličnosti (tjelesne ili psihičke) između nosioca ličnog imena i onoga kome je to ime postalo nadimak, kojim ga njegova okolina naziva. I nadimci te vrste mogu biti lični i obiteljski.

a. lični: Ācím (lično ime Marko, cf. Ācímovi sinovi), Ālko (izvedenica od Alojz, a to je u ovom kraju neobično ime, natureno na krštenju), Bāja (= Blaž), Blàžíc -íca (= Blaž), Bláško (= Blaž, cf. Mate Bláškov), Bòčina (*Božo Glāvāš Bòčina), Bòjan (*Božo: Bóžo Tomáić Bòjan), Brájo (hipok., lično ime Grga, žena Brájinica), Cèna (*Celestin, sin Ive Cènin ili Ive Cèna), Ćipeta (*Stipan), Égo (*Eugen, žena Éginica), Frānica i Vrānica Francéla i Vrancéla, Frānko (Frane), Gájko (Gajo), Glíšo (lično ime Pave, sin Ivan Glíšo, čovjek visokog rasta, nazvan tako jer se tako zvao jedan službenik koji je bio vrlo visok), Grcce (*Grga), Grcan (*Grga), Grgāš -áša (*Grga), Íce, gen. Ícē, vok. Íce (*Ive), Ivānda (*Ivan), Jācman (*Jakov, očevo ime, sinu lično ime Marko), Jākiša (*Jakov), Jakovéca (*Jakov), Jākus (*Jakov), Jānko (lično ime Dujó), Jānko i Jānkina (lično ime Jandre), Jéde (*Éduard, žena Jédinica), Jèrkan (*Jerko, cf. Ivan Jèrkanov), Jóvo, gen. Jóvē (lično ime Ivan), Jòja (*Joso, cf. Ivan Jòjin), Jūka (*Juraj, žena Jūkinica), Jūrum (Jure, žena Jūrumovica), Kācan (*Karlo), Kājačica (*Kata), Kājan (*Karlo), Lóco (*Lovre), Lúdo (*Luka), Lùjčina (*Luka), Lùkača (*Luka), Lükica, Mācan (*Mate), Mācina (*Mate), Máko (*Marko), Mākan (*Marko), Marijāšíc (po majci Mariji), Mārkcē, -éča (*Marko), Mārketā (*Marko), Māta (*Mate), Matuljica (lično ime Nikola), Matuzel (*Mate), Mīja (*Mijo, cf. Tome Mījin, žena Mījinica), Nikiša (*Nikola), Nikóder (*Nikola, cf. Míco Nikóderov), Ninina (*Nikola, žena Nininovica), Pāula (*Pave, cf. Jakov Pāulin), Pāvíc (otac bio Pave, sin Ive Vukelić Pāvíc), Pérac (*Petar, sin Drágo Pérac), Pèriša (*Petar, cf. Míca Pèrišin), Pilipāš -áša (otac Pilip, sin Bóžo Pilipāš), Pilipina (otac Pilip, sin Ive Pilipina), Pīlja (*Pilip), Pòldan (*Polde), Pòša (*Polde), Rādan (*Rade), Radòjica (*Rade), Stipānic (Stipan, sin Nikola Stipānic), Šika (*Šime, žena Šikinica), Šikècina (*Šime), Šíko, gen. Šíkē (*Šime, cf. Mile Šikin), Šimēra (*Šime), Šimica (*Šime), Tādija (lično ime Frane), Tòmak (*Tome), Tòman (*Tome, cf. Ivan Toman), Tòmēl -èla (*Tome, cf. Tomèlovi sinovi), Tòmica, Tòmīša (*Tome, cf. Grgo Tòmīšin), Tòna (*Antun, cf. Míle Tònin), Tònīna (*Tone), Tópo (*Tone), Tóšo (*Tome, cf. Ive Tóšin), Vāja (*Vale, cf. Joso Vājin), Váko (*Vale), Vākan (*Vale, Mate Vākanov), Valèrina (*Vale), Vālina (*Vale, cf. Mate Valinov), Véko (*Vjekoslav), Vīckāc -áca (*Vic-

ko), Vīckica, Vīckīć -íća, Viktòrina, Vidina (žena Vidinovica, kćeri Vidinovice), Vūki (skraćeno od prezimena Vukelić, u najnovije doba).

b. obiteljski. Adámac, zb. Adámci (grana Samaržijâ), Bābuša,²³ zb. -e (rod Babića u Jurjevu), žena Bābušinka, Bòća, zb. -e (pretku bilo ime Božo), žena Bòćinica, Bòžeta i Bòžetić, zb. Bòžete i Bòžetići (ogranak Miškulina), Ćipina, zb. -e (po pretku Stipanu, žena Ćipinka), Dūjēla, zb. -e (po pretku Dūji), Dūjan, zb. -ni (ogranak Miškulina po pretku Dūji), Dūjmišić, zb. -i (više rodova Devčića u Krasnu), Grgetínović, zb. -i (grana Biondića po pretku Grgètini), Ćcinović, zb. -i (rod Devčića po ocu Ici, Ivanu), Ivànīš, zb. Ivanīši (rod Šimunovića po pretku Ivanīšu), Īvetić, zb. -i (više rodova Samaržijâ po pretku Īveti), Jäcković, zb. -i (rod Samaržijâ po pretku Jäcku), Jakóvljević, zb. -i (rod Nekića po pretku Jakovu), Jākšić, zb. -i (rod Babića), Jánković, zb. -i (više rodova Vukelića u Krasnu), Jékić, zb. -i (izumrla grana Markovića u Jurjevu), Jòjina, zb. -e (rod Biondića po pretku Jójini, Josi, žena Jòjinovica), Jòkēta, zb. -e (rod Rukavina po pretku Joketi, Josi), Jòsēta i Jòsētić, zb. Jòsēte i Jòsētići (rod Modrića u Krasnu po pretku Joseti), Jósić, zb. -i (rod Devčića u Krasnu po pretku Josi), Júlkačić, zb. -i (rod Vukelića, po baki Júlki, žena Júlkačićka), Jūras, zb. -i (rod Miškulina po pretku Jurasu), Jūrēla, zb. -e (rod Babića po pretku Juri), Jurīca, zb. -e (rod Babića u Jurjevu po pretku Juri), Jūrić, zb. -i (rod Vukelića u Krasnu po pretku Jūri), Júrić, zb. -i (rod Anića u Krasnu po pretku Júri), Kàrlić, gen. -íća, zb. Karliči (rod Rukavina po pretku Karlu), Kójić, zb. -i (jedan ogranak Miškulina), Lòvreš -èša, zb. Lovrēši (grana Biondića po pretku Lovri), Lùkēta, zb. -e (rod Valkovića po pretku Luki, žena Lùkētinka), Māltan, zb. -i (rod Šimunovića po pretku Martinu), Mānōjla, zb. -e (rod Tomáića po pretku Manojli, sin Bóžo Mānōjla), Mārķēč -éča, zb. -i (rod Lenaca u Jurjevu po pretku Marku), Martájić, zb. -i (rod Babića po baki Marti), Mātac, zb. -i (rod Rukavina po pretku Mati, žena Mātačinka), Mījić, zb. -i (rod Rukavina po pretku Mīji), Mikina, zb. e (rod Valkovića po pretku Miki), Milēta, zb. -e (rod Rukavina po pretku Míli), Miloš-òša, zb. Milòši (rod Samaržijâ po pretku Míli), Nadālīn -ína, zb. -íni (predak Ivan Nadālīn), Pāvlina i Pāvlinović, zb. Pāvline i Pāvlinovići (po pretku Pavi), Pāvšić, zb. -i (rod Devčića po pretku Pāvši), Pēpić, zb. -i (rod Babnika po pretku Pēpi-Josipu), Ròkāč -áča, zb. Rokáci (rod Margeta po pretku Roki), Ròkēta i Ròketa, zb. Ròkēte i Ròkete (rod Anića po pretku Roki), Rúžić, zb. -i (rod Samaržijâ u Krasnu, izumrli), Vàboja, zb. -e (rod Nekića po pretku Vàboji = Fabi, Fabijanu), Vīcina, zb. -e (rod Rukavina po pretku Vīcku), Vùkānda, zb. -e.

Kako po imenu ili nadimku nastaju obiteljski nadimci, najbolje se vidi u selu Lukovu. U tom malom selu na obali sami su Rogići,²⁴ u svemu jedanaest obitelji, i svi imaju obiteljski nadimak po kome se u selu

²³ Babuša, mn. -e, također je etnik i za ženu iz Babić – dolca.

²⁴ Na tri kilometra od Ogulina nalazi se selo Salopeki sa preko 150 porodica, od kojih skoro sve imaju isto prezime – Salopek. Nezgode zbog toga ipak nema. jer većina seljaka ima nadimak (Politika od 20. IV 1958).

samo i nazivaju: Rogići Đujmasovi (po pretku Đujmasu), Grcani (po Grcanu, Grgi), Ícići (po Ici, Ivi), Ivěšine (po Ivešini, Ivi), Pàvičići (po Pavici), Púćini (po nadimku Púćo), Stipšini (po Stipši), Šimērići (po Šimeri – Šimi), Šušići (po nadimku Šuši), Tòmišini (po Tomiši), Vïckičini (po Vïckici). Slično je u selu Vratniku, gdje su uglavnom sami Biondići i Katalinići. Njihovi rodovi su razgranati, i svaki ogranak ima svoje obiteljsko ime po kome se oni u lokalnom ophođenju razlikuju. Tako ima Biondića koji se nazivaju: Zórići, Krésići, Jurišići, Kūgići, Vïckići, Jukanovići, Gūzine, Kōrice, Zūvāni i Bōsnići, a Katalinići: Džómini, Šēpci, Vúkići, Pīlipovići i Ōpalići.

IV NASELJENOST I PORIJEKLO STANOVNIŠTVA

Jurjevo²⁵ i Krasno²⁶ glavna su naselja u sjev. Velebitu, udaljena jedno od drugog 25 klm i vezana cestom kojom se izvozi drvo iz velebit-skih šuma.

Direktnih podataka o naseljenosti toga kraja u starom i srednjem vijeku nema, ali da su već u prehistorijsko i u rimsko doba postojala tu naselja, svjedoče arheološki nalazi u Jurjevu i Krasnu.

Po predmetima nađenim u grobovima misli se da je današnje Jurjevo bilo naseljeno već u 4. vijeku pr. n. e. i da se naselje zvalo Lopsica, a stanovnici Alopsoi, kako se spominje u Pseudoskilakovu Periplu. U Plinija i Ptolomeja mjesto se također zove Lopsica. Ostaci rimske ceste duž primorja Senj – dalmatinsko primorje nisu nađeni, kao što je to slučaj sa zaleđem Senja, prema tome može se zaključiti da su sva naselja u rimsko doba u podvelebitskom primorju bila od manjega značenja.

²⁵ Jūrjevo, do nedavna Sv. Juraj, stanovnici Svetòjūrci, ženska osoba Svetòjūrka, po staroj akc. Svetojūrci, Svetojūrka. Selo je dobilo ime po crkvi i samostanu koji se spominje već 1184. i 1248, ali je davno već propao (Klaić, Grada za topografiju ličko-krbavske županije u srednjem vijeku, Vjesnik hrv. arh. društva VI, 4 i Ljubić, Listine I, 77). Krāsno, stanovnici Krasnāri, jd. Krāsnař, ženska osoba Krasnārica (češće) i Krāsnařka (rjeđe). Prvi spomen o imenu Krasno čini se da je u darovnici kralja Andrije templarima iz 1219, u kojoj se navode međe između gatanske i buške župe koje su se s te strane baš tu međašile, za »Trasena que etiam divisio est inter Busan et Gueshe« može biti samo Krasno (Cod. dipl. III, 175).

U lat. ispravi iz 1275. spominje se Terra Crazna (Krasno) in parochia Busan ultra Gozd que fuit Vyd filii Volchina (Klaić o. c. 17).

Ime Krasno spominje se prvi put u hrv. ispravi 1493, kojom Anž Frankopan daruje samostanu sv. Jelene kod Senja selo Košćice, kojemu se u ispravi određuju međe »od sela rečenoga Kutereva gredući esu nih mejaši selo Krasno«. (Šurmin, Hrv. spom. 372).

Po svome postanju ime Krasno vjerojatno je pridjev sr. roda u službi atributa, pa se imenica prestala izgovarati, isp. Rāvno, Slāno. Značenje je tamno. Da li taj pridjev označuje svojstvo zemlje (isp. u Rj. A. krāsa, kamenita zemlja, terra lapidosa) na kojoj je selo nastalo, ne može se ni po čemu zaključiti.

²⁶ Vjesnik hrv. arh. društva III, 171 i 177, IV, 181.

Prema Klaiću (O. c. VI, 5) velebitska primorska padina bila je u vrijeme srednjovjekovne hrv. države posebna teritorijalna oblast Podgorje ili Podgorska župa (u lat. ispravama »iuppam sub alpibus«), koja je obuhvaćala primorje i primorske obronke Velebita od Stinice, južno od Senja, do Obrovca i Zrmanje u današnjoj Dalmaciji, a u spomenutoj darovnici kralja Andrije templarima, u kojoj se navode međe gatanske župe, vidi se da je u sastav te župe pripadao i teritorij velebitske primorske padine južno od Žernovnice (kod Jurjeva). Iz senjskog statuta 1388, član 157, vidi se da je teritorij primorske padine do Stinice bio vlasništvo grada Senja (Item, confinia ciuitatis Segnie sunt usque ad Sitinam uersus Strissam, et mons totus est Segnie. Arkiv 3, 168).

God. 1179. hrvatski župan Maličnik, sa sjedištem u Bužama, daje Rabljanima, u ime plemena Bužana, pravo da mogu upotrebljavati dio primorske padine, koja je vlasništvo toga plemena, kao pašu za svoju stoku. Iz toga bi se moglo zaključiti da je u to doba naseljenost ovoga kraja bila mala.²⁷

U 14. stoljeću dolazi do sukoba između knezova Frankopana i Rabljana oko prava pašarenja na podnožju velebitske padine od Žernovnice do Baga,²⁸ a to može biti indirektan dokaz da je naseljenost porasla. Porast naseljenosti vjerojatno je u vezi i s boravkom Vlaha stočara u ovom kraju. Njih spominju mnoge isprave, ograničujući im slobodu kretanja i pašarenja. Tako to čini i statut grada Senja, određujući da se Vlasi smiju zadržavati samo dva dana i dvije noći na senjskim pašnjacima (§ 161. Item, quod qn (quando) Morowlachi exeunt de monte et uadunt uersus gaccham, debent stare per dies duos et totidem noctes super pascuis Senie, et totidem tempore quando reuertuntur ad montem; et si plus stant, incidunt ad penam quingentarum librarum. Arkiv 3, 169). S područja Velebita Vlasi prelaze na susjedne otoke Pag, Rab i Krk. Njihova općina u Starigradu (kod Jablanca) spominje se u jednom pisanom spomeniku iz 1521, u kome kralj Ludovik II naređuje »iudicibus et toti universitati Walachorum sub castro Nostro Ztharigrad« da se moraju pokoravati senjskim kapetanima.²⁹ Siguran trag o boravku stočara Vlaha u sjev. Velebitu pružaju i toponimi Vlaška draga (između Senja i Jurjeva) i Bovan (šumski predjel u okolini Krasna).

Na osnovu dosad objelodanjenih isprava teško je govoriti o broju naseljenog stanovništva u 14. i 15. stoljeću na području velebitskih padina. Ali, ako su stanovnici Paga imali pravo da trguju s Obrovcem i Bagom,³⁰ ako je mletačka republika imala trgovačke veze i ugovore s krčkim knezovima Frankopanima, kao gospodarima Senja, i s knezovima Kurjakovićima, kao gospodarima Krbave i Like, ako je Senj u to doba bio najvažnija hrvatska luka, ako u Senju stalno borave mletački trgovci koji su bili zaštićeni posebnim ugovorima, onda iz svega toga

²⁷ V. Rogić, Velebitska primorska padina, Geogr. Glasnik XX, 104.

²⁸ Cod. dipl. IV, 272 i Š. Ljubić, Listine I, 164–169.

²⁹ Starine V, 195.

³⁰ Š. Ljubić, Listine VII, 235, VIII, 104.

treba izvesti zaključak da je postojala i jaka trgovačka djelatnost koja se odvijala preko Senja, Baga, Obrovca kao središta svoje okoline. Preko Senja se tada izvozilo drvo, žito, meso, koža, a u Senju je bilo i brodogradilište gdje su se gradile ponajviše lađe za Mlečane.³¹

Glavno zanimanje stanovništva toga kraja bilo je stočarstvo, ali je i ratarstvo i vinogradarstvo, naročito u blizini većih naselja, bila privredna grana. Stočarski proizvodi imali su glavnu trgovačku važnost, ali je i građevno drvo zbog blizine brodogradilišta u Senju moralo biti predmet trgovine. Ono što u jednom spisu iz g. 1588. tvrdi mletački opunomoćenik Matteo Zane da je »Morlakia«, tj. velebitska primorska padina, prije turske provale, bila naseljena sa 12.000 porodica, koje su plaćale 12.000 ugarskih dukata poreza, svakako je pretjerano, ali zacijelo ukazuje na tradicije o boljim ekonomskim prilikama prije turskih provala.³²

Kad su Turci postali gospodari Like, nastala je opasnost i za stanovništvo velebitskog podgorja. Turski pljačkaški odredi mogli su na više mjesta da upadnu u podvelebitsko primorje. »Stara vrata« ili Oštarijski prijevoj otvarao je Turcima put prema Bagu, »Turska vrata« ispod Alana prema Jablancu, a Krasanska duliba i stari prolazi kroz Senjsko bilo: Râzvala, Kućišta, Kònačišta omogućili su im da se iznenada pojave pred Senjom. Turci su već 1468. bili provalili sve do luke senjske i oplijenili čitavu okolinu Senja.³³

Tako je 1522. jedna martološka četa provalila od Unca preko Like i iznenadila narod koji se bio skupio na praznik svoga patrona 23. travnja kod crkve u današnjem Jurjevu. Na povratku pljačkaše je dočekaoban Karlović kod Vrhovina, potukao ih i oslobodio svetojuračko roblje.³⁴

Još teža katastrofa zadesila je Bag 27. veljače 1952. kada je 4.000 Turaka iznenada napalo grad »con focho e ferro«, porušili gradske zidine i odveli sa sobom oko 300 zarobljenika.³⁵

Kao gospodari Like Turci su imali namjeru da zaposjednu velebitsku primorsku padinu, jer im je to područje bilo potrebno kao pasište za njihove ličke koloniste. Krajiškim vlastima u Senju i Karlovcu bile su poznate te namjere. Na protest bečkog dvora kod Porte Turci odgovaraju da je primorska velebitska padina pravno njihov posjed, jer su prava ranijih posjednika Like, knezova Kurjakovića, koji su bili i gospodari srednjeg dijela velebitskih primorskih obronaka, prešla na nove gospodare Like.³⁶

I u neposrednoj okolini Senja stanje je postajalo sve teže. Turci su se htjeli dočepati Senja, jer im je taj tvrdi grad smetao u njihovim osvajačkim i pljačkaškim pohodima prema zapadu. Zato su često pro-

³¹ Hrv. kulturni spomenici, Senj, izd. JAZU, str. 17 i 19.

³² V. Rogić, O. c. 106 i 107.

³³ Hrv. kulturni spomenici, Senj, izd. JAZU, str. 18.

³⁴ S. Pavičić, Građa za naselja Like i Krbave, izd. JAZU 1962, str. 112.

³⁵ Sanado, Rapporti, Arkiv za pov. jugosl. VIII, 496.

³⁶ R. Lopašić, spom. 2, 242.

dirali iz Like, spuštajući se do samih senjskih bedema i ugrožavajući sam grad Senj, ili su se prebacivali preko Vratnika u Vinodol, robeći i plijeneći tamošnja sela.³⁷

General Ivan Lenković gradi kulu Nehaj (1550--1558) i ruši franjevački samostan sv. Petra, zadužbinu Frankopana iz 1297, koja se nalazila »extra muros« samo koju stotinu metara udaljena od Velikih vrata u sjeveroistočnom pravcu, da ne bi Turcima poslužila kao uporište pri osvajanju Senja. S istoga razloga porušeni su i pavlinski samostani u Spasovcu (otprilike 2 klm od Senja u južnom pravcu prema Jurjevu) i Sv. Jeleni (u istoj udaljenosti u suprotnom pravcu). U kako teškom položaju su se nalazili Senjani u prvoj polovici 16. stoljeća, kada je turska ekspanzija bila u punom zamahu, najbolje nam svjedoči poruka koju su Senjani 1531, u vremenu od mjesec dana, po drugi put uputili generalu Katcianeru, moleći ga da im pošalje pomoć, jer će se morati iseliti i tražiti drugo sklonište.³⁸ U jednom suvremenom talijanskom rukopisu, napisanom neposredno iza 1621. opisana je opširno borba koja se vodila uoči Miholja 1580. između Senjana i Turaka na Trbušnjaku, povišenom platou iznad samoga Senja, s njegove jugoistočne strane, na kome se nalazi poznata tvrđava Nehaj.³⁹

Ako je tako bilo u dobro zaštićenom i tvrdom Senju, u kome se nalazila jaka posada, onda je razumljivo da su se stanovnici okolnih naselja morali seliti, ako su htjeli sačuvati goli život. Oni su se vjerojatno selili postepeno, i to ili u Senj, u kome je bilo već mnogo prebjega ili uskoka iz krajeva koje su Turci bili osvojili, ili u Vinodol i na susjedne otoke, koji su tada pružali relativno sigurnije sklonište. Da turski pohodi u ovaj kraj nisu bili rijetki, svjedoče nam indirektno i današnji toponimi, koji čuvaju uspomenu na Turke i njihovo četovanje: Bëgo-vača (dviije doline), Nàdžak – bilo (šuma), Ődžino brdo (između Tuževca i Žuklja), Tùrskā vrāta (ispod Alana, više Jablanca i Stinice), a možda su s time u vezi i imena Rázboj (šumski predio između Oltara i Krasna) i Rázbojište (zaselak ispod Oltara). Ima i izravnih potvrda i svjedočanstava da su ti krajevi u 16. i prvoj polovici 17. stoljeća bili napušteni i pusti. Mletački opunomoćenici u 16. stoljeću (Sindici inquisitori) govore često o potpunoj pustoši tih krajeva.⁴⁰ U Popisu obale i luka morskih od Senja do međe mletačke kod Dračevca 1628. kaže se: Sveti Juraj, dobar porat za brode male i velike ... I ondi je kloštar i crikva i nekoliko kuć zidanih pustih.⁴¹ Nešto južnije od Sv. Jurja za naselja Starigrad i Jablanac kaže se u jednom njem. jeziku pisanom spomeniku »bajder oeden Őrther Jablanacz und Starigradt«.⁴²

³⁷ R. Horvat, Lika i Krbava I, 30 i 31.

³⁸ Quia sciat magnificentia vestra pro certo nos, nisi ante adventum hostium ... aliquod subsidium habuerimus, totaliter et omni, dubio procul ex hac civitate recessuros esse. Sladović, Povijest biskupija senjske i modruške, str. 275.

³⁹ Rački, Prilog za povijest hrv. Uskoka, Starine 9, 194–197.

⁴⁰ V. Rogić, O. c. str. 85–87.

⁴¹ R. Lopašić, spom. 2, 211.

⁴² Lopašić, O. c. 2, 213.

Iz čisto vojničkih razloga krajiške vlasti u Senju i Karlovcu nastoje da te puste krajeve nasele svojim podanicima. Isto su radile mletačke vlasti u južnom dijelu podvelebitskog primorja koji je bio pod njihovom vlašću. Ta je akcija sa strane mletačkih vojnih vlasti bila naročito živa za Kandijskog rata (1645–1669), u kojem je čitava Dalmacija od makarskog primorja do Novigrada na sjeveru bila poprište oštrih borbi i ratnog pustošenja. Mletačkim je zapovjednicima išlo u prilog da što više naroda ispod turske vlasti prijeđe pod njihovu vlast. Oni su na taj način naseljavali opustošene ili prorijeđene krajeve, a s druge strane novi doseljenici davali su mletačkoj vojsci hrabre borce i ratnike. Talijanski suvremenik A. Sertonacco opisuje detaljno jednu takvu seobu koja se imala izvršiti 1645. iz sela Jasenice i Perušića (benkovačkog) na zemljište pod mletačku vlast. Mletački providur Bernardo Tagliapetra ugovara s petoricom opunomoćenika, čija su imena Miloš Smokrović, Petar i Ilija Rukavina, Maras Pasjaković i Nigovasković (vjerojatno današnji Nigovan) da prijeđu pod mletačku vlast. Oni se u ime naroda obvezuju da će dovesti 1.000 duša, među njima 300 sposobnih za oružje, sa 3.000 grla krupne stoke i s velikim brojem sitne stoke i da će se naseliti gdje im vlasti odrede. Do te seobe nije došlo, jer suneki od stanovnika mletačkog Posedarja opljačkali na prolazu nekoliko Jaseničana, i oni su odustali od dalje seobe na veliku žalost providura i samoga Sertonacca, koji zbog toga upućuje teške prijekore nevjernim Posedarčanima.⁴³

Istim tim Jaseničanima iste godine šalje senjski veliki kapetan baron Herberstein kao emisare zastavnike Petra Lučića i Vicka Boguta koji su potajno otišli u Jasenicu i Perušić i ugovorili pojedinosti o seobi na austrijsku stranu. Preselilo se svega 60 kuća, među kojima je bilo 300 sposobnih za oružje. Svi su naseljeni u Sv. Jurju u Podgorju. Među doseljenicima bile su dvije porodice pravoslavni, ostali katolici. Novi doseljenici nisu ostali dugo u Sv. Jurju i okolici. S jedne strane globlje i strogost senjskog glavnog kapetana Herbersteina,⁴⁴ s druge strane primamljiva obećanja Mlečana učiniše da se ti doseljenici poslije osam godina (1653) ukrače s porodicama i stokom na 40 naoružanih mletačkih lađa, koji se pojaviše pred Sv. Jurjem, a cijelo stanovništvo, svega 600 duša, sa svom svojom stokom od 14.000 komada krupnog i sitnog grla, napusti svoje novo boravište.⁴⁵

Mletačke su vlasti manji dio tih doseljenika naselili na otocima Rabu (Lopar) i Pagu, a veći dio se nastani između Ljupča i Ražanca. Vojne vlasti u Senju naseljavale su i dalje opustjelo Podgorje. Tako su se i Krmpoćani iz Liča i šuma u Gorskom kotaru počeli sve više spuštati u primorje, naseljavajući opustjelo zemljište. Te je Krmpoćane, 700 ljudi

⁴³ Frammenti storici della guerra in Dalmazia, Venezia 1649, str. 28.

⁴⁴ Istraga je kasnije utvrdila da je Herbestein bio kriv zbog ove selidbe pa je bio skinut s časti i morao platiti polovicu istražnih troškova, zbog čega mu je bio zaplijenjen sav imetak i kuća u Senju. R. Lopašić O .c. 2, 222 (u bilješci).

⁴⁵ A. Ivić, Migracije Srba u Hrvatsku, Srp. etnogr. zbornik, knj. 28, str. 126 i 128.

i 20.000 komada stoke, doveo iz Ravnih Kotara senjski kapetan Fran-
kol još 1605, i oni su bili naseljeni u Liču koji je, zbog turskih provala,
bio ostao pust.⁴⁶

Kako je Sv. Juraj ostao nanovo pust i nenaseljen, tadašnji graničarski
zapovjednik grof Herbert Auersperg dovede nove bunjevačke doseljeni-
ke, iz najbližih pograničnih krajeva sjevernodalmatinskih, koji se nase-
liše u Sv. Jurju i okolici (1655).⁴⁷ Ti su naseljenici preci najvećega dijela
današnjega stanovništva.

Zaključak

Ako na osnovu najstarijih župskih matica u Jurjevu (1695–1773) i
stanja za posljednjih sto godina analiziramo stanovništvo naselja sjever-
nog Velebita, dolazimo do zaključka da se stanovništvo toga kraja, po
svome porijeklu, po vremenu kad su se doselili, a i po svojoj socijalnoj
strukturi, sastoji od tri sloja.

Prvi i najbrojniji sloj sačinjava veći dio stanovništva u Jurjevu i naj-
veći dio stanovništva planinskih naselja (zajedno sa Krasnom). To su
najstariji bunjevački doseljenici koji su u toku 17. stoljeća došli ovamo
i naselili se u kraju, napuštenom od prvobitnog starinačkog stanovništva
zbog opasnosti od turskih pljačkaških provala. Ti novi stanovnici došli
su iz sjeverne Dalmacije, sa područja bivših općina ninske, biogradske i
benkovačke. Oni sami sebe zovu Bunjevci i njima pripadaju današnja
prezimena: Anići, Ažići (Adžići), Babići (u planinskim naseljima), Bu-
ljevići, Devčići, Glavaši, Krmpotići, Margete, Markovići, Miloševići, Mi-
škulini, Modrići, Mršići, Nekići, Petrovići, Rogići, Rončevići, Rukavine,
Samaržije, Skorupi, Šimunovići, Vukelići, Žarkovići.

Najveći dio tih prezimena nalazi se i danas u naseljima spomenutih
triju općina u sjev. Dalmaciji, sa čijeg su se teritorija u 17. stoljeću dose-
lili. Prema popisu pučanstva iz 1930. u tamošnjim naseljima nalazila su
se ova prezimena: Anići, (Škabrnje, Kruševo, Pristeg, Smilčić), Adžići
(Dračac, Medviđa, Starigrad), Babići (Korlat, Vrana, Smilčić, Pridraga,
Podgradina, Radašinovac), Devčići (Dračevac), Markovići (Nadin), Mi-
loševići (Sukošan), Modrići (Vrsi, Rastovac, Obrovac, Korlat, Posedar-
je), Mršići (Vrana), Nekići (Jasenica, Obrovac, Paljno, Podgradina, Po-
sedarje, Seline, Bulić, Vukšić), Petrovići (Budak), Rogići (Škabrnje, Po-
lešnik-Lovinac, Biograd, Raštane, Kruševo, Nadin, Popović, Vrana, Šo-
pot, Zemunik), Rončevići (Briševo, Vrsi, Jasenica, Islam Latinski, Pose-
darje), Rukavine (Vir, Slivnica, Lopar na Rabu), Samaržije (Briševo,
Ražanac, Biograd, Polača), Stanišići (Petrčane), Vukelići (Škabrnje),
Vukelije (Korlat).

⁴⁶ R. Lopašić, spom. 1, 317, 340, 343 i 350 i B. Gušić, Dabri, izd. JAZU 1959, str.
25 i 26.

⁴⁷ R. Lopašić, o. c. 2, 290 i A. Ivić, o. c. 131.

U Popisu stanovništva pomenutih općina nema stanovnika s ovim prezimenima: Miškulin, Margeta, Glavaš, Skorup, Vrban, Šmunović i Žarković. Međutim, u Polešniku općine ninske postoji prezime Blagdanović, u Banju i Dobropoljani biogradske općine Blagdanić, u Radovinu i Dračevcu ninske općine Marasović, a u najstarijim župskim maticama Jurjeva zapisana su ova imena:

Jure Blagdan, to jest Jure Miškulinović (4. VI 1710),
Ivan Miškulinović aliter Blagdanović (18. III. 1729),
Jure Miškulin ali Marasović (18. XII. 1731),
Luka Miškulinović aliti Marasović (9. VI. 1736).

Današnja prezimena Glavaš, Margeta, Šimunović, Vrban u najstarijim maticama zapisana su na više načina: Glavaš i Glavašević, Margeta, Margita, Margetić, Margitić, Marko Sternić aliter Šimunović (19. VII. 1717), pa se iz toga može zaključiti da su ta prezimena svoj današnji oblik dobila tek u novome kraju, kad je u vojnički strogo organiziranoj Vojnoj krajini svaki pojedinac morao biti registriran po svome stalnom imenu i prezimenu.⁴⁸ U prilog tome govori i ova činjenica. Među stanovništvom koje se doselilo iz sjeverne Dalmacije nailazimo na ovakve nadimke: Brkljača, Crnjak, Drlić, Galić, Guslica, Kokić, Musić, Puntar (ović), Relja, Srdari, Šuljak, Vuksan, Zurci, a u spomenutom Popisu iz 1930. susrećemo prezimena: Brkljača (Zemunik, Radovin, Filip Jakov, Nunić, Rašević, Slivnica), Crnjak (Podgradina), Drlić (Radašinovac), Galić (Ceranje, Islam Latinski), Guslica (Škabrnje), Kokić (Novigrad, Pridraga), Musić (Lišane Ostrovičke), Puntarević (Zaton), Relja (Visočane, Ražanac), Srdarević (Šikovo, Medviđa), Srdarović (Raštane), Šuljak (Zemunik), Vuksan (Šopot), Zurak (Škabrnje, Lisičić, Vrana, Perušić, Benkovac, Novigrad, Posedarje, Bulić).

Isto se tako u najstarijim maticama Jurjeva spominje češće prezime Lergić (danas ima i toponim Lerguša), koga više nema, a u Slivnici benkovačke općine postoji vrlo rašireno prezime Lerga.

Između Jurjeva i Oltara postoji toponim Mätešić-pòd, gdje žive dvije obitelji Vukelića, a u nekoliko naselja ninske i biogradske općine (Stanovi, Diklo, Raštane, Slivnica) susrećemo prezime Matešić. Isto prezime nalazi se i u najstarijim maticama Jurjeva:

Miško Matešić aliti Vukelić (7. X. 1703),
Petar Matešić aliter Vukelić (18. IV. 1712).

U najstarijim maticama Jurjeva spominje se nadimak ili prezime Štulina, koga danas nema, a prezime Štulina ima u Poljicama ninske općine.

Drugi sloj stanovništva Jurjeva potječe od doseljenika koji su u toku 17. i 18. stoljeća došli iz vinodolskog ili riječkog primorja, iz Senja i vjerojatno s otoka Krka. Njihova su prezimena: Babić (više rodova u Jurjevu), Benković, Biondić, Fručić, Gržeta, Lenac, Lopac, Lukanović, Martinić, Matičić, Popović, Rupčić, Škratić, Turina, Valković, Veljačić.

⁴⁸ Skorupi ili Skorupovići, kao i Krmpotići, pripadaju doseljenicima koji su još 1605. došli u Lič, odatle u Krmpote i u svetojuračku planinu.

Ovim doseljenicima pripadaju jamačno i Grga Skomerža i Skomeržić (M. 1701 i 1702), Juriša Golac (M. 1718) i meštar Ivan Blažičević (M. 1722), a to su sve stari i poznati patronimici iz vinodolskog primorja.

Ti su doseljenici bili mahom majstori, zanatlije (stolari, zidari, kovači, mlinari, vinogradari, mornari, ribari).⁴⁹ Njih je vjerojatno privuklo novo naselje u današnjem Jurjevu, jer su u njemu mogli naći zarade, a blizina i obilje šuma, naročito drvene građe za pravljenje baraka i vesala, moglo je na te majstore samo privlačno djelovati. Možda je bilo među njima i kakve tradicije ili veze s ranijim starinačkim stanovništvom koji su se pred opasnošću od turskih pljačkaških upada mogli skloniti jedino u tvrđi Senj, na najbliže otoke ili u vidodolsko primorje. Doseljenici iz sjeverne Dalmacije bili su stočari i ratari, a to im je zanimanje ostalo do danas. Njima su bili potrebni majstori, jer su došli u puste i nenaseљljene krajeve, pa je trebalo podizati kuće, kopati bunare i šterne, popravljati alat, praviti obuću i sl.

Potomci doseljenika iz vinodolskog i riječkog primorja i danas su nosioci stolarske, zidarske i uopće rukotvorne radinosti i vještine u Jurjevu.

Treći sloj stanovništva u Jurjevu predstavljaju došljaci u posljednjih sto godina. Njihova su prezimena: Babnik, Pajdaš, Pintar, Rauch, Vidmar, Žumberac. Oni su se doselili ili kao trgovci ili u vezi s eksploatacijom velebitskih šuma ili kao državni službenici koji su se u Jurjevu poženili i stvorili potomstvo.

Kratice za neke izvore

Arkiv – Arkiv za povjesnicu jugoslavensku, Zagreb, izdanje JAZU.

Cad. – Cadastre National del' Istrie, Sušak 1946.

Deč. hris. – Dečanske hrisovulje, Beograd 1880.

Lopašić spom. – Lopašić R. Spomenici hrvatske krajine, I, II, II, Zagreb, 1884, 1885, 1889.

Lopašić urb. – Lopašić R. Hrvatski urbari, Zagreb 1894.

Pjev. crn. – Pjevanija crnogorska i hercegovačka, u Lajpcigu 1837.

Star. – Starine, izd. JAZU.

Statist. – Statistika mjesta i pućanstva Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1880.

ZBNZ – Zbornik za narodni život i obićaje južnih Slavena, izd. JAZU.

⁴⁹ Isp. u najstarijim maticama: Jure Valković aliter Kovač (1721), Jakov Valković aliter Kovač (1721), Ivan Maticić malinar (1701).